

DĂȚINA

Serie nouă, anul 4, nr. 34, februarie 2017

www.cctb.ro

Revistă lunară editată de Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T.Burada”
al Consiliului Județean Constanța

foto: Oana Ciupitu

Cuprins

03	18	30
Editorial - Uzina de Vise	Aniversări - Ovidius, poetul Romei și al Pontului Euxin	Povestea vorbelor - După ploaie, căpeneag (chepeneag)
04	20	31
Obiceiuri și Tradiții Românești - Dragobetele și Mărțișorul	Povești românești fără hotare - Cu Iancu Jianu în Canada	Inedit. Un document în premieră în presa Dobrogei - Constanțeanul Horia Roman despre Marcel Proust și Anton Bibescu
07	23	32
Opinii - Valentine's Day vs. Dragobete	Dificultăți terminologice - Primitivi în Lumea Nouă – Nativii din America de Nord (I)	Mici dezvoltări fotografice - Minimalismul valoros - Andreas Gursky
08	25	36
Tradițiile minorităților din Dobrogea - Maslenița la rusolipoveni	Însemnări - În satul din Dobrogea, e rost de Dragoste!	Arte vizuale - Fotografia, pasiune de familie
12	26	
Evocări - Viața satului Nisipari în viziunea unui fiu al său	O publicație necunoscută - Grecia Nouă	

Datina, fondată în 1991, serie nouă,
Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada” al Consiliului Județean Constanța

ISSN 1221-2253

DIRECTOR GENERAL: Prof. DOINA VOIVOZEANU, **DIRECTOR ADJUNCT:** SILVIA ȚIGMEANU
REDACTOR ȘEF: conf.univ. dr. AURELIA LĂPUȘAN, **REDACTORI:** ADINA BOCAI, IULIA PANĂ, DAN COJOCARU

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC:
dr. LAVINIA DUMITRAȘCU, dr. SORIN COLESNIUC, dr. CRISTINA LAZĂR, dr. IOAN ADAM

DIRECTOR ECONOMIC: Alina ONEL
Tehnoredactor: Gabriel VOICU
Corectură: Daniela COJOCEA

Copyright text și fotografii © Centrul Cultural Județean Constanța „Teodor T. Burada”
Copyright prezentare grafică © 2016 Editura Datina
Iconografie: arhiva Centrului și colecții particulare

Tiparul FOTO STORY SRL Constanța, bdul Alex. Lăpușeanu nr.163 fotoartagfa@yahoo.com

Centrul cultural județean Constanța „Teodor T. Burada” - Constanța	
Bd. Tomis nr. 110	Bd. I.C. Bratianu nr. 68
Tel./Fax: 0241 61 92 93	Tel: 0241 61 88 42
E-mail:office@scoalaarte.ro	E-mail:cultural2@scoalaarte.ro

Uzina de Vise

■ Dan COJOCARU

Un bun prieten îmi spunea odată că cel mai bun produs exportat de americani a fost “conserva cu vise”. Așa vedea el cutia în care aceștia scoteau peste granițe pelicula în care filmele treceau oceanul.

La noi, la Constanța, o personalitate eminentă care a influențat decisiv viața culturală a urbei noastre, Demostene Tranulis, cel care ne-a dăruit printre multe altele și primul film al orașului, a lăsat drept moștenire și primul lăcaș în care constănțenii au vizionat primele imagini expuse pe un ecran. Despre Demostene Tranulis, Nicolae Iorga spunea că “Ceea ce au făcut aici Demostene Tranulis și Liga fac mai mult decât trei sferturi din discursurile rostite în anumite adunări de drept”.

De atunci și până astăzi istoria orașului noastră a fost una...întortocheată. Schimbarea formelor de guvernare, războiul, perioada comunismului. Uneori lucrurile se mișcau foarte repede, alteori reveneau la lentoarea balcanică adusă aici de la porțile Orientului. În perioada de dinainte de 1989 cinematografele din Constanța au fost locul nostru de întâlnire, “rețeaua noastră de socializare”, cum se spune astăzi. Noi, băieții, ne strângeam bani pentru două prăjituri, două sucuri și două bilete la film, iar primele idile se nășteau în penumbra sălilor în fața ecranelor din cinematografe. Aici era și legătura noastră cu lumea liberă, atât cât era permis să ajungă până la noi. Mulți dintre noi, copiii de atunci, am luat primele lecții de limba engleză la cinematograful cu ajutorul...subtitrărilor.

Am găsit în podul unui vechi cinematograful din Constanța o hartă pe care erau trecute toate cinematografele și grădinile din Dobrogea, hartă care din nefericire, între timp, a dispărut.

Acum a apărut internetul, cel care a ajutat din plin la scurtarea distanțelor, și care a început să își aducă contribuția și la destabilizarea acestei industrii a cinematografului. Oamenii urmăresc filmele acasă, pirateria este foarte greu de combătut, dar pe lângă toate acestea factorul uman a fost determinant în dispariția în timp a multor cinematografe.

Dar nu despre filme vreau să vorbesc acum, ci despre cinematografe. Au apărut și la noi sălile “ca afară”, cu proiecție 3D, demodatele floricele de porumb au devenit popcorn, apariția nachos-ului și a nelipsitelor doze de extra-zahăr și băuturi carbogazoase au făcut în așa fel încât ceea ce se proiectează pe ecran să nu fie principalul motiv al ieșirii în familie la “un film”. Nu mai contează nici faptul că gunoiul trebuie să fie aruncat la ieșire atâta vreme cât se poate arunca și pe jos chiar în sală. Are cine să curețe!

Nu cred că se mai iese la film numai pentru film. Acum ieșim la mall și dacă tot suntem acolo...Consumăm ce se oferă pe tavă! În general filme ușor de digerat, realizate după rețete bine gândite, care să nu ne facă să gândim prea mult. În definitiv cine are nevoie de gimnastica minții?! Există această invazie de super eroi, de construcție a imaginilor în format digital, un surogat de vise pentru că în definitiv nu se întâmplă nimic decât că altcineva visează pentru tine.

Trăiască fast-food, mă scuzați, fast-visul digitalizat!

Dar există totuși acest popor cinefil, oamenii liberi care au nevoie de filmele bune, care știu ce înseamnă și chiar respectă arta adevărată. Filmele bune există și la Constanța!

Cred că avem nevoie de vechile cinematografe dacă respectăm și iubim această nobilă artă a filmului.

Chiar dacă au dispărut pe rând cinematografele Progresul, Popular, Dacia, Tineretului, Bulevard, Lumina, Grădina Tomis, Grădina Victoria, Grădina Albatros și multe altele. A dispărut odată cu ele și o bună bucată din trecutul nostru. Dar dragostea și pasiunea pentru film a rămas. Iar conașionalii noștri aduc premii importante chiar dacă de prea multe ori sunt profeți nerecunoscuți în propria țară.

Există o lipsă acută de spații destinate culturii. Din nefericire trăim într-o țară în care încă lipsesc multe.

Dar nu lipsesc ideile, iar dacă la acestea adăugăm și dorința de a face nu cred că lucrurile nu se pot rezolva.

Vă invit, oameni buni, să “consumați” filmul românesc! Bun! De calitate recunoscută! Sigur face bine la sănătatea nației noastre!

Dragobetele și Mărțișorul

■ Cercetător științific doctor Sorin Marcel COLESNIUC

De-a lungul timpului, am organizat numeroase evenimente cultural-științifice, la Muzeul *Callatis* din Mangalia, în colaborare cu diverse instituții de cultură și de învățământ din localitate și din județul Constanța, prin care am promovat istoria locală și națională și patrimoniul arheologic callatian. Totodată, am organizat și o serie de activități prin care am promovat, în special în rândul tinerilor, tradițiile și obiceiurile românești, printre acestea fiind și cele dedicate zilei lui Dragobete¹ și mărțișorului².

În rândurile ce urmează, voi prezenta o sinteză a comunicărilor și discursurilor pe care le-am susținut la manifestările cultural-științifice de la muzeu sau la școlile generale și liceele la care am fost invitat să vorbesc despre tradițiile și obiceiurile populare ale românilor.

DRAGOBETE

Locuitorii spațiului carpato-danubiano-pontic au avut, dintotdeauna, obiceiuri și tradiții legate de dragoste. În ziua de 24 februarie, când creștinii ortodocși sărbătoresc Întâia și a doua aflare a Capului Sf. Ioan Înaintemergătorul și Botezătorul Domnului, românii mai sărbătoresc și ziua lui Dragobete, un tânăr numit în unele zone și *Năvalnicul* sau *Logodnicul Păsărilor*.

Etnografii și etnologii au căutat și au găsit primele atestări documentare ale acestei sărbători

¹ <http://www.ziuconstanta.ro/informatii/muzeu/muzeul-de-arheologie-callatis-mangalia-dragobete-sarbatoare-traditionala-romaneasca-72423-275879.html>; <http://observator.ro/traditii-si-obiceiuri-de-dragobete-la-muzeul-callatis-75497.html>; <http://www.mangalia.tv/iubiri-callatiene-expozitie-dedicata-zilei-de-dragobete/>; <http://www.telegrafonline.ro/pdf/f8a0183aa70b793dd9893a676a9c3a67.pdf>; <http://www.cugetliber.ro/redirect-stiri-cultura-educatie-traditiile-si-obiceiurile-romanilor-de-dragobete-77177>; <http://www.telegrafonline.ro/despre-dragobete-la-callatis-and-8221>; <http://mesagerdeconstanta.ro/2013/02/20/manifestare-culturala-iubiri-callatiene/>; <http://www.ziuconstanta.ro/stiri-calde/stiri-calde/expozitie-dedicata-zilei-de-dragobete-la-muzeul-callatis-96344.html>;

² <http://observator.ro/10-08-martisorul-de-mii-de-ani-un-simbol-al-primaverii-33963.html>; <http://www.ziuconstanta.ro/informatii/muzeu-obiceiuri-de-primavara-la-romani-turci-si-tatari-450136.html>; <http://www.mangalianews.ro/2013/03/obiceiuri-de-primavara-la-romani-turci-si-tatari-foto/>; <http://www.repliconline.ro/obiceiuri-de-primavara-la-romani-turci-si-tatari-105361/>; <http://www.cugetliber.ro/stiri-cultura-educatie-martisoare-pentru-o-tabla-interactiva-77179>; http://www.telegrafonline.ro/1267826400/articol/search/114433/8222martisorul_de_mii_de_ani_simbolul_primaverii8221.html;

românești, unele datând încă de pe vremea daco-geților. Astfel, există opinii conform cărora Dragobete provine din cuvintele dacice *trago* și *pede*, însemnând *țap* și *picioare*, care, în timp, au devenit *drago* și *bete*. O altă explicație ar fi proveniența numelui din cuvintele slave *dragu* și *biti*, traduse prin *a fi drag*.

Mai multe dicționare publicate în țara noastră încearcă să lămurească vechimea și proveniența acestei sărbători. În *Micul dicționar academic* se menționează că Dragobete este un cuvânt folosit încă din anul 1774. În *Dicționarul onomastic românesc* denumirea de Dragobete provine de la un gândăcel de culoare arămie, verde deschis pe spate, cu puncte albe pe fiecare elitră. În *Dicționarul etnologic al limbii române* se face legătura cu un cuvânt sârb, *drugobrat*, care înseamnă *cumnat*.

În *Obiceiuri populare de peste an – Dicționar*, numele Dragobete este asociat, de către Ion Ghinoiu, cu un personaj din mitologia populară românească: un zeu tânăr, patron al dragostei și bune dispoziții, identificat cu zeul dragostei din mitologia romană, *Cupidon*, și cu zeul iubirii din mitologia greacă, *Eros*. Dragobete este fiul Babei Dochia, dar și cumnat cu Lăzărică.

Etnologul Nicolae Constantinescu consideră că Dragobete provine din derivarea cuvântului de origine slavă *drag-dragul*, iar lingvistul Lazăr Șăineanu a găsit analogia cu *dragu-bete*, sufixul *bete* însemnând, în zona Olteniei, *adunare* sau *mulțime*.

Etnograful Marcel Lutic este de părere că sărbătoarea populară Dragobete datează din Evul Mediu, iar denumirea provine de la sărbătoarea

creștină Aflarea Capului Sfântului Ioan Botezătorul, care în slavă poartă numele de *Glago-Obretenia*. De-a lungul timpului, românii au denumit această sărbătoare în mod diferit: *Bragobete*, *Bragovete*, *Rogobete* și *Vobritenia*.

În volumul *Sărbătorile la români*, Simeon Florea Marian scrie că sărbătoarea creștină Aflarea Capului Sfântului Ioan Botezătorul se numește Dragobete, iar în lucrarea *Mitologia română*, Romulus Vulcănescu îl caracterizează ca fiind un tânăr voinic, frumos și bun, o făptură mitică.

Se spune că în ziua de Dragobete toate păsările și animalele se împerechează, iar băieții și fetele trebuie să sărbătorească și să glumească, pentru a fi îndrăgostiți tot anul. O altă legendă spune că Dragobete Iovan era fiul Babei Dochia, acesta fiind o ființă alcătuită dintr-o parte omenească și o parte îngerească, un june care umblă prin lume, dar care nu poate fi văzut din cauza răutăților oamenilor.

Etnograful Ovidiu Focșa susține că Dragobete este o sărbătoare legată de fertilitate, fecunditate și renaștere a naturii. Sărbătoarea marchează nu numai revigorarea naturii, ci și a omului. În această zi, vegetația, păsările, animalele și oamenii se retrezesc la viață și se pun de acord cu natura.

În trecut, de ziua lui Dragobete fetele și flăcăii se îmbrăcau frumos, se întâlneau în fața bisericii și plecau să caute flori de primăvară prin păduri și lunci. Pe dealuri se aprindeau focuri și tinerii stăteau și vorbeau în jurul lor, iar la ora prânzului fetele alergau către sat urmărite fiind de băieți. Dacă reușeau să le prindă, și fetele erau de acord, băieții le sărutau în văzul tuturor. De aici și expresia: *Dragobetele sărută fetele!*

Altă legendă ne spune că Dragobete era un tânăr care umbla prin păduri după fetele și femeile plecate după lemne, flori și bureți. După ce le prindea, le făcea de râsul lumii pe cele care lucraseră în ziua de Dragobete. Se mai spune că fiecare tânăr avea grijă ca ziua lui Dragobete să nu îl prindă singur, pentru că risca să rămână așa pe tot parcursul anului. Tinerele trebuiau și ele să întâlnească băieți de ziua lui Dragobete, riscând, în caz contrar, să nu mai aibă parte de iubire tot anul. Cuplurile trebuiau să se

sărute de ziua lui Dragobete, pentru ca iubirea lor să rămână vie tot anul.

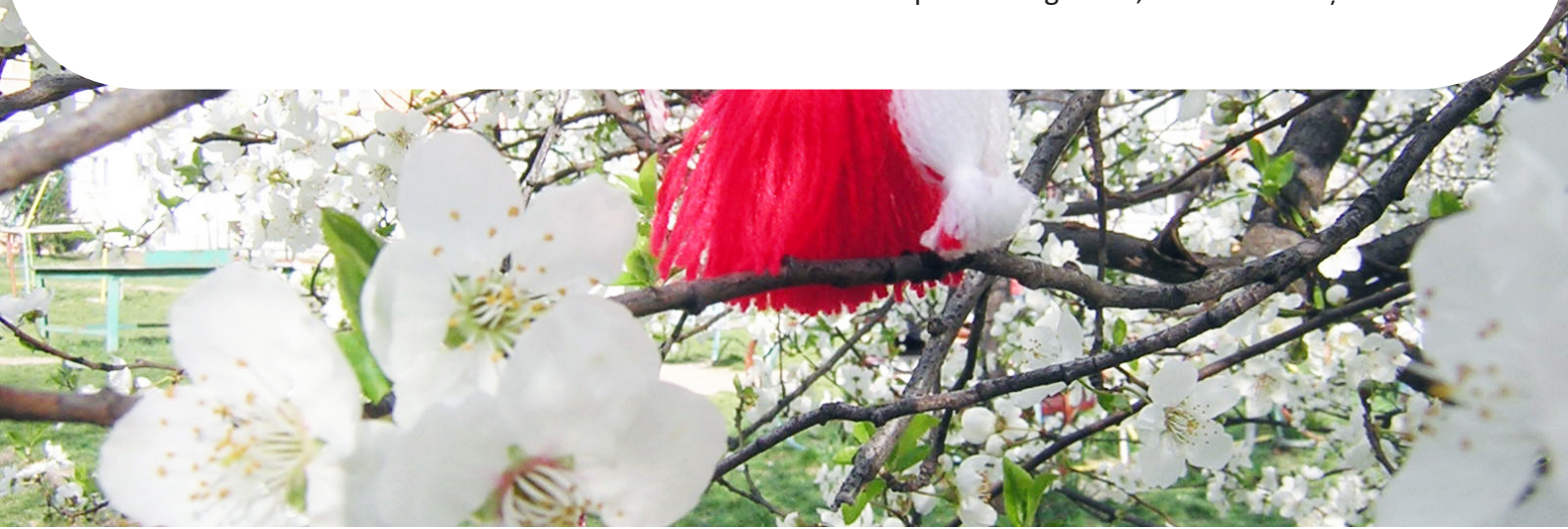
Bătrânii satului îngrijeau în mod special pasările și animalele pe care le aveau în curte, iar fetele tinere strângeau zăpada netopită, numită și *zăpada zânelor*, pe care o topeau și o foloseau pentru ritualuri de înfrumusețare și pentru descântece. De ziua lui Dragobete sunt interzise lucrările câmpului, țesutul și cusutul. Se mai spune că nu ai voie să plângi de ziua lui Dragobete, deoarece lacrimile aduc necazuri și supărări în perioada care urmează.

Așadar, Dragobete este o sărbătoare românească legată de dragoste, fertilitate, fecunditate și renaștere a naturii, este un simbol al sfârșitului de iarnă și al începutului de primăvară. Dragobete mai poartă și alte denumiri, cum ar fi: *Cap de primăvară*, *Cap de vară*, *Sânt Ion de primăvară*, *Logodnicul păsărilor*, *Dragomiru-Florea* și *Granguru*. De asemenea, Dragobete mai este prezent în tradiția populară cu numele de *Dragomir*, acesta fiind un cioban care o însoțea pe Baba Dochia în călătoriile prin munți.

Tradiția acestei sărbători se păstrează, în mediul rural, mai ales în sudul și sud-vestul României. Dragobete a devenit mult mai cunoscut în ultimii ani, după ce mulți români (în special cei tineri) au început să sărbătorească *Valentine's Day* – ziua Sfântului Valentin – o sărbătoare a dragostei foarte populară în Occident. Datorită acestui fapt, iubitorii de tradiții și obiceiuri populare românești au declanșat o amplă campanie de promovare a zilei lui Dragobete.

MĂRȚIȘORUL

Mărțișorul este o tradiție ce se păstrează pe teritoriul României și al Republicii Moldova, dar și în unele țări de la sud de Dunăre, precum: Bulgaria, Albania și Macedonia. Mărțișorul reprezintă un simbol al venirii primăverii și este alcătuit dintr-un obiect mic, prins cu două fire, unul alb și unul roșu, care este oferit doamnelor și domnișoarelor în prima zi a lunii martie. De obicei, mărțișorul este dăruit împreună cu ghiocei, acestea fiind și cele mai

timpurii flori de primăvară. În zona Moldovei există și obiceiul ca fetele să ofere măștișoare băieților.

Sunt cercetători în arheologie care susțin că măștișorul datează de acum 8.000 de ani. Ei aduc ca argumente materialele arheologice descoperite pe malul Dunării, la Schela Cladovei, în județul Mehedinți, unde au apărut amulete vopsite în alb și roșu, în realitate niște pietricele care se purtau la gât, în acele vremuri.

Alți cercetători susțin că originile măștișorului datează de pe vremea Imperiului Roman, când Anul Nou era sărbătorit în prima zi a lunii lui Marte. Sărbătoarea în cinstea zeului Marte era cunoscută sub numele de *Matronalia*. Marte era un zeu al războiului, dar și un zeu al forțelor naturii, al fertilității și al vegetației. Roșul măștișorului semnifica războiul, iar albul – pacea.

Pe vremea dacilor, măștișoarele erau confecționate iarna, dar se purtau începând cu prima zi a lunii martie. Măștișoarele erau, de fapt, pietricele albe și roșii. Dacii credeau că aceste amulete aduc fertilitate și frumusețe. La traci, atributele zeului Marte le avea zeul Marsyas Silen, considerat inventatorul fluierului. Cultul său era legat de glia maternă și de vegetație. Lui îi erau consacrate sărbătorile primăverii, ale florilor și fecundității naturii.

Măștișorul mai este cunoscut, atât la români cât și la bulgari, sub numele de *Martenița*, aceasta datorându-se substratului comun traco-dacic, anterior romanizării dacilor și slavizării bulgarilor. Măștișorul a fost purtat, în trecut, și în Moldova și în Bucovina. El era reprezentat dintr-o monedă de aur sau de argint, prinsă cu un șnur împletit din lână albă și roșie, ce era purtat la gât în primele 12 zile ale lunii martie. Măștișorul era apoi prins în păr și păstrat până la sosirea cocorilor, după care era agățat într-un copac, iar cu moneda se cumpăra caș.

Sunt mai multe legende care încearcă să explice semnificația măștișorului. Una dintre ele ne spune că soarele s-a transformat într-o frumoasă fată și a coborât pe pământ, însă un zmeu a închis-o în palatul său. Un tânăr s-a luptat cu zmeul și a eliberat fata, care s-a transformat din nou în soare și s-a

ridicat pe cer, readucând natura la viață. În schimb, tânărul și-a pierdut viața din cauza rănilor suferite în timpul luptei cu zmeul. Sângele său s-a scurs în zăpadă și a topit-o, iar acolo unde s-a topit zăpada au răsărit ghiocelii. De aici și semnificația șnurului împletit din două culori, alb și roșu, și semnificația ghiocelului - vestitor al primăverii.

O altă legendă descrie cum Primăvara, văzând un ghiocel răsărind, a dat la o parte zăpada și ramurile spinoase care îl acopereau. Furioasă, lăna a trimis vântul și gerul să distrugă ghiocelul. Primăvara a acoperit cu mâinile ei floarea, dar s-a înțepat la un deget în măracini și sângele ei s-a prelinș pe ghiocel, readucându-l la viață. Din nou, roșul din șnurul măștișorului reprezintă sângele, iar albul - zăpada.

Deasemenea, există și legende populare în care Baba Dochia este cea care torcea măștișoare în timp ce urca la munte cu oile. Între 1 și 9 martie sunt *Zilele Babelor*, perioadă în care Baba Dochia toarce îmbrăcată cu nouă cojoace, pe care le scutură câte unul în fiecare zi.

În prezent, măștișorul este purtat, în general, în prima parte a lunii martie și puține sunt acele persoane care le poartă până la sfârșitul lunii, după care măștișoarele sunt prinse de ramurile unui pom fructifer. Se spune că dacă cel ce agață măștișorul în pom își pune o dorință, aceasta se va îndeplini.

În Transilvania, măștișoarele sunt atârinate de uși, ferestre sau coarnele animalelor domestice, existând credința că în acest mod sunt alungate duhurile rele. În Dobrogea, măștișoarele sunt purtate până la sosirea cocorilor sau a berzelor, după care sunt aruncate în aer, pentru a avea parte de o fericire cât mai mare.

Despre toate cele menționate în acest articol le-am vorbit elevilor instituțiilor de învățământ din Mangalia și din județul Constanța, cu prilejul activităților cultural-științifice pe care le-am organizat la Muzeul *Callatis*. Am considerat că este datoria noastră, a celor care lucrăm în instituțiile muzeale, să le vorbim tinerilor și despre tradițiile și obiceiurile populare ale românilor și nu doar despre istoria locală și patrimoniul cultural muzeal.

Valentine's Day vs. Dragobete

■ Daniela COJOCEA

Ne putem numi „generația cu banii în buzunar”. S-ar părea că în prezent, fiecare sărbătoare sau eveniment este cu atât mai frumos cu cât prețul cadourilor este mai mare, iar numărul lor este, de asemenea, crescut. Cu alte cuvinte, sentimentele sunt exprimate mai mult material și întâlnim din ce în ce mai puțini oameni care aleg să găsească fericirea și iubirea în lucruri mărunte.

Luna februarie mai poate fi intitulată „luna iubirii” datorită celor două evenimente aparent aflate în competiție, destinate tuturor îndrăgostiților. Una dintre ele este preluată de la americani, „Valentine's Day” (sau cum o numim noi, Sfântul Valentin - 14 februarie) și se sărbătorește aproape în toată lumea: în Japonia, tradiția spune că femeia este cea care oferă cadou bărbatului și acesta trebuie să conțină neapărat ciocolată. În Finlanda, „Ziua Îndrăgostiților” este, de fapt, Ziua Prieteniei, prilej pentru reuniuni între prieteni, când se trimit și se primesc felicitări și cadouri simbolice. În Vietnam, moda își spune cuvântul: tinerii îndrăgostiți poartă același fel de vestimentație în aceleași culori. Iar în America, putem spune că dragostea plutește („Love is in the air”); se oferă și se primesc flori, ciocolată, cadouri care simbolizează dragostea față de o persoană, obicei pe care l-am preluat și noi, românii, în special generația tânără. Ei sunt cei care au introdus trend-ul Sfântului Valentin ca sărbătoare a dragostei.

În realitate, și poporul nostru are o zi a îndrăgostiților, renumitul (sau ignoratul astăzi?) Dragobete - 24 februarie. Dragobetele, sărbătoare proprie, pare însă o zi ca oricare alta. „De ce?” Răspunsul este simplu: pentru că tinerii din generația noastră nu cunosc însemnătatea acestei zile.

Dragobete este un personaj preluat de la vechii daci și transformat ulterior într-un protector al

tinerilor și patron al iubirii. Urmând firul unor legende populare, se pare că Dragobete (numit și „Cap de primăvară”, „Năvalnicul” sau „Logodnicul Păsărilor”) nu era nimeni altul decât fiul babei Dochia, un flăcău extrem de chipeș și iubăreț, care seducea femeile ce îi ieșeau în cale. Dragobete a rămas însă până în ziua de astăzi ca simbolul suprem al dragostei autohtone.

Datina spune că în această zi bărbații trebuie să se afle în relații cordiale cu femeile. Nu au voie să le necăjească și nici să se angajeze în gâlcevi, altfel îi așteaptă o primăvară cu ghinion și un an deloc prielnic. Atât băieții, cât și fetele au datoria de a se veseli pentru a avea parte de iubire întreg anul. De asemenea, fetele nu au voie să plângă, întrucât se spune că lacrimile care curg sunt aducătoare de necazuri și supărări în lunile care vor urma.

În unele zone ale țării, ajunul Dragobetelor este asemănător ca simbolistica nopții de Bobotează. Fetele tinere, curioase să își afle ursitul, își pun busuioc sfințit sub pernă, având credința că Dragobetele le va ajuta să găsească iubirea adevărată.

Din punctul nostru de vedere, dragostea se dovedește în fiecare zi, iar tinerii sunt primii care trebuie să conștientizeze acest lucru. Ne aflăm la vârsta la care ne îndrăgostim repede, ne simțim copleșiți, fericiți atunci când găsim în persoana iubită pe cineva care știe să ne asculte, știe să ne înțeleagă, să ne susțină, să ne motiveze. Nu avem nevoie de o zi anume care să ne amintească să iubim, însă avem nevoie să știm cum să ne comportăm cu cineva drag, astfel încât să îl ținem cât mai aproape.

Așadar, Sfântul Valentin sau Dragobete? Fiecare cu propria decizie, dar să nu uităm că dragostea nu se exprimă prin cadouri scumpe, ci prin gesturi de afecțiune și grija unuia față de celălalt.

Maslenița la ruso-lipoveni

■ Ana Maria ȘTEFAN

Dobrogea, tărâmul dintre ape, cu bogatul său trecut istoric, fabulos spațiu geografic și spiritual a fost și este un prețios model de conviețuire interconfesională și etnică. Oamenii de cultură, atât din țară cât și din străinătate, preocupați de trecutul poporului român, au numit Dobrogea *leagănul culturii și spiritualității poporului român*.

Pământul românesc dintre Dunăre și mare a avut o evoluție culturală extrem de bogată și interesantă, la care și-au adus contribuția – alături de români, toate etniile constituite în minorități, ceea ce a făcut ca Dobrogea să fie de mult o Europă la scară redusă. În România trăiesc alături de comunitățile de români, diferite alte comunități etnice, cu tradiții culturale specifice. Dobrogea este una dintre regiunile cu cea mai mare diversitate etnică din România. O parte semnificativă dintre locuitorii Dobrogei sunt tătari, bulgari, turci, lipoveni, greci, armeni, aromâni, dar și germani, polonezi, italieni ș.a. Dicționarul de geografie umană, definește etnia drept „*grupul uman a cărui unitate comportă raporturi originale de paternitate, care se exprimă printr-o comunitate de caracteristici somatice ereditare (rasă), dar este îmbogățit de aporturi culturale (limbă, credință, mod de existență*”. (George Erdeli, *Dicționarul de geografie umană*, Editura Corint, București, 1999, pag. 120).

Formarea unei etnii constituie un proces complex, de durată, care la nivelul grupului implică transformări structurale ale unor multitudini de elemente: limba, teritoriul, religia, comportamentul. Grupurile umane au uneori origini diferite, dar trăind pe același teritoriu, evoluează atât prin prisma interrelațiilor cu alte grupuri cât și în raport cu mediul. Evoluția lor poate genera noi etnii. Frecvent este utilizat termenul de *grup etnic* care redă diviziunea în plan vertical „*a unei societăți în care un grup, parte a unei populații, posedă o cultură proprie, distinctă*”. (George Erdeli, *Dicționarul de geografie umană*, Editura Corint, București, 1999, pag. 148). Grupurile etnice se desprind din etnie în momentul în care este evidențiată existența sau absența unui element distinctiv pentru membrii etniei. Astfel, aceiași factori de coeziune pentru o etnie, cu timpul, pot deveni de disociere, generând noi grupuri etnice. Comunitatea este „*cel mai mic sistem spațial care conține trăsăturile unei societăți umane*” (George Erdeli, *Dicționarul de geografie umană*, Editura Corint, București, 1999, pag. 84).

Comunitatea etnică redă credința într-o demnitate aparte, acesta însemnând un stil de viață particular prin care membrii săi se deosebesc și se diferențiază de alte grupuri etnice. Modul particular de viață cumulează caracteristicile etnice, lingvistice, religioase, dar și comportamentale

de frustrare în raport cu majoritatea. Termenul de minoritate etnică are mai mult o conotație în sfera politicului. Deși, pentru a desemna un grup de oameni care se diferențiază subiectiv (condițiile de formare și evoluție în timp), obiectiv (limba, religia, culoarea) și comportamental, sunt utilizați mai mulți termeni – etnie, grup etnic, minoritate, comunitate și chiar naționalitate – la nivelul percepției comune, de cele mai multe ori, ei au semnificații similare și nu poate

ale comunității. Max Weber consideră că „o relație socială va fi numită comunitară dacă și în măsura în care orientarea către acțiunea socială se bazează pe sentimentul subiectiv al părților, fie el adoptat sau tradițional, că locul lor este împreună”. (Rex Johnston, *Teory and Methodology in Social Geography*, Social geography: Progress and Prospect, Edited by Michael Pacione, Croom Helm, New York, 1987). Limba este un simbol important pentru comunitate. Ea transmite și influențează ideile și valorile culturale și spirituale ale acesteia. O altă particularitate în interiorul unei comunități este reprezentată de comportamentul membrilor. Pentru aceștia, obiceiurile și tradițiile sunt doar deprinderi neutre din punct de vedere moral, dar capătă încărcătură sacră dacă sunt comparate cu obiceiurile sau tradițiile altor grupuri. Prin urmare, comunitatea va fi definită prin calitățile recognoscibile și comune ale indivizilor. Cine nu deține aceste calități este considerat în afara grupului. Minoritatea etnică este raportată la populația autohtonă cu care are o istorie și o evoluție parțial comună, însă își are originea pe teritoriul unui alt stat. Brian Goodal definește minoritatea în sensul său larg ca fiind un „grup de oameni rezidenți într-o țară, dar diferiți de majoritatea locuitorilor prin rasă, religie, limbă, obiceiuri sociale și simpatii naționale” (apud Brian Goodal, *The Penguin Dictionary of Human Geography*, Penguin Books, London, 1987).

Literatura de specialitate din domeniul geografiei politice, pentru a desemna o minoritate etnică sub aspect comportamental, insistă asupra faptului că membrii acesteia trăiesc un sentiment

fi făcută o delimitare foarte exactă între aceștia. (Voicu Bodocan, *Geografie politică*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997, pg.52).

O parte semnificativă a locuitorilor din Dobrogea sunt tătari, bulgari, turci, ruși-lipoveni, greci, armeni, aromâni, germani. Intenționăm să cercetăm tradițiile, obiceiurile acestor minorități, pentru a descoperi reprezentările teatrale populare, comunicarea verbală a reprezentațiilor din domeniul minorităților (dialog, monolog, epiteze, metafore, enunțuri, terminologie), dar și comunicarea non-verbală (elemente de pantomimă, elemente coregrafice, elemente de expresivitate corporală, elemente metalingvistice - mimică, gest, scenografie – decor, elemente de costum).

Prin prisma celor expuse, considerăm că printre cei care se apropie cel mai mult de caracteristicile unei comunități, sunt rușii-lipoveni, însăși denumirea organizației civice care le reprezintă interesele este cea de „Comunitatea Rușilor Lipoveni din România”.

al comunității ruso-lipovenești. Totuși, înainte de a prezenta tradițiile rușilor-lipoveni, amintesc de afirmația lui Voicu Bodocan, care este de părere că „lipovenii nu au un statut național corespondent în care etnia lor să fie majoritară”. Nu pot fi întrutotul de acord cu această afirmație, deoarece statutul de origine este Rusia, existând și corespondență etnică între membrii

comunității lipovenești și ruși. Dat fiind faptul că termenul de *lipovean* are mai mult o semnificație confesionalo-etnică (decât etnică), într-adevăr, sub acest aspect, lipovenii nu au un stat pe deplin corespondent.

Consider că termenul este mai adecvat în raport cu grupul etnic datorită faptului că prin înțelesul său semantic creează impresia unei coeziuni mai puternice între membrii săi, în cadrul comunității fiind accentuată îndeosebi latura cultural – spirituală și comportamentală. Simbolul central care a generat comunitatea și evoluția ei ulterioară este religia. Ea este cea care a impus bariere și a determinat sciziuni în sânul națiunii ruse. Totodată, religia îi unește pe membrii comunității, din religie derivă comportamentul lor și tot religia este cea care „filtrează” intrările în comunitate, conferindu-i, vreme îndelungată, caracterul unei comunități închise. Relațiile stabilite între membrii comunității și între comunitate și alte grupuri etnice sunt de două tipuri: -*deschise* – pentru cei din afară dacă nu este refuzată participarea oricărui individ care dorește

să se alăture sistemului său de ordine și poate proceda în consecință; - *închisă* – dacă, în conformitate cu înțelesul său subiectiv și regulile de delimitare, participarea anumitor persoane este condiționată sau chiar exclusă. (Rex Johnston, *Teory and Methodology in Social Geography*, Social geography: Progress and Prospect, Edited by Michael Pacione, Croom Helm, New York, 1987, pg. 67).

Dacă religia a fost factorul de fracțiune al etniei ruse, ea a constituit ulterior în elementul liant

comunității lipovenești și ruși. Dat fiind faptul că termenul de *lipovean* are mai mult o semnificație confesionalo-etnică (decât etnică), într-adevăr, sub acest aspect, lipovenii nu au un stat pe deplin corespondent.

Paștele este o sărbătoare fără dată fixă legată și de calendarul lunar și de cel solar. Există un sistem anume pentru calcularea datei Paștelui. Postul durează șapte săptămâni înainte de Paște, iar săptămâna care îi precede este Maslenița. Mulți sunt convinși că Maslenița este o sărbătoare păgână. Într-adevăr, ea este cunoscută încă de pe vremea Rusiei Vechi. Oamenii de știință consideră că în perioadă precreștină sărbătoarea era consacrată echinocțiului de primăvară, care la multe popoare reprezintă începerea unui an nou, oamenii își luau

rămas bun de la iarnă și întâmpinau primăvara. Preoții ortodocși, dimpotrivă, afirmă că însăși denumirea are un sens creștin și este strâns legată de tradițiile bisericii.

În săptămâna numită „Maslenița”, nu se mănâncă carne, iar din punct de vedere spiritual, miercuri și vineri se citesc rugăciuni speciale. De asemenea, există tradiția de a-i ajuta pe cei săraci și de a-i vizita pe bolnavi. În aceste zile este foarte important să acorzi atenție celor apropiați.

Potrivit tradițiilor care s-au păstrat până în zilele noastre, fiecare zi din Maslenița are un nume, fiecare are propriile ritualuri, însă cu o singură semnificație: oamenii merg în vizite și primesc musafiri, se bucură și se distrează. Duminica este o zi deosebită. În această zi se obișnuiește să se ceară și să se primească iertare. Mai demult, duminica avea loc ritualul Masleniței de a-și lua rămas bun de la iarnă.

Din paie era executată o sperietoare care simboliza iarna și căreia i se dădea foc și era înmormântată. La sfârșitul anilor 80, când viața religioasă a început să renască, acest ritual a devenit tradițional pentru mulți credincioși ortodocși. Preoții subliniază că arderea sperietorii din paie nu are nimic comun cu creștinismul, că aceasta este o tradiție pur păgână. Ea a renăscut cu puțin timp în urmă și biserica are o atitudine extrem de negativă față de ea.

Unul din principalele simboluri ale Masleniței îl reprezintă clătitele. Fiecare gospodină are o rețetă proprie. În timpul sărbătorilor populare în cele mai diferite orașe din Rusia se fac clătite. La Moscova, sărbătoarea Maslenița are loc în 16 parcuri. Programul cuprinde peste 500 de manifestări. Locuitorii Moscovei și turiștii pot participa la diferite concursuri, să participe la carnaval și să asiste la spectacole de stradă.

Fiecare zi a sărbătorii Maslenița are numele său simbolic, care vine din adâncul veacurilor.

Luni – întâlnirea. În această zi începe sărbătoarea. A venit timpul să se facă clătite. Dacă este posibil, prima clătită trebuie să fie dată unui cerșetor. În acest fel sunt pomenite rudele moarte. Seara oamenii se dau cu sania pe derdeluș. Se crede că cel care va ajunge cel mai departe va avea mult belșug în familie. De asemenea, fiecare poate face o păpușă care înfățișează Maslenița. Ea poate fi făcută din nule, iar îmbrăcămintea poate fi cusută din bucăți de material de diferite culori.

Marti – distracția. Înainte, în această zi tinerii mergeau în vizită la clătite.

Acum această tradiție nu mai este la modă. În schimb se fac clătite. Se crede că dacă clătitele ies rău, familia trebuie să se aștepte la necazuri și greutăți, iar dacă ies bine atunci în familie va fi în bunăstare și belșug. Cu cât se vor coace mai multe clătite în săptămâna Maslenița, cu atât va fi mai mare belșugul în familie.

Miercuri – delicioasa. În această zi se obișnuiește să se gătească acasă o masă copioasă. Cea mai mare atenție trebuie să fie acordată umpluturilor. Se consideră că trebuie să se aleagă umpluturi dulci dacă în acest an tinerii doresc să mențină relații bune cu logodnicul sau logodnica. Iar celor care doresc să aibă copii în acest an, li se recomandă să mănânce clătite cu icre roșii.

Joi – ospățul. Această zi este Maslenița mare, este tocmai timpul potrivit pentru a te plimba cu sania trasă de cai, în sunetele clopoțelilor pe drumul înzăpezit.

Vineri – serile soacrei. „Bărbații căsătoriți merg la mama soției la clătite. De asemenea, e timpul să se scoată păpușa Maslenița în curte și bineînțeles momentul în care oamenii se veselesc și mănâncă clătite.

Sâmbătă – serile cumnatei. În această zi se merge la rude cu daruri. Duminică – ziua iertării. Toți oamenii își cer iertare reciproc pentru ofensele aduse din timpul anului, se împacă și se sărută. În acest fel, ei se eliberează de păcate înaintea Postului Mare.” (Raphael Morris, *Cultura rușilor lipoveni în context național și internațional*, Editura Ararat, București, 1996, p.56).

În final, toți ies afară pentru a-și lua rămas bun de la Maslenița. În piață este arsă păpușa Maslenița, care simbolizează iarna. Astfel, oamenii din Rusia își iau rămas bun de la iarnă până la anul viitor. Prin tradiție, în săptămâna cât durează Maslenița, oamenii trebuie să petreacă și să se distreze și să mănânce bucate gustoase. Dacă în timpul acestei săptămâni omul nu se va distra, atunci el va fi trist tot anul.

Dansurile populare rusești, clătitele fierbinți, cântecele, concursurile de dans (care au înlocuit meciurile pugilistice din alți ani), spectacolele cu magicieni se vor finaliza duminică, prin Carnavalul - paradă, în care circarii vor defila împreună cu artiștii, cu mascații, cu orchestra și cu oamenii urcați pe picioroange.

Inima acestui festival rămâne însă Moscova. Totuși, în alte zeci de localități din lume, se desfășoară același festival, cu mult dans, zgomot și bucurie: „pentru ca anul viitor să fie unul fericit”, spun rușii – lipoveni.

Viața satului Nisipari în viziunea unui fiu al său

Prof. univ. dr. Gh. DUMITRAȘCU

I. Licăriri de conștiință a apartenenței

Așadar, m-am născut la 25 septembrie 1939, ora 9,30 dimineața, spune Mămica.

Nu știu alții cum sunt, dar eu am o conștiință „târzie”. Primele amintiri se leagă de o iarnă cu zăpadă multă și cu sănii. Cu Tatamare din partea mamei, Moș Ion Dinu, „colindam” cele 2-3 cârciumi și prăvălii, totodată. Cea mai apropiată era a lui nea Ivan Trușcă, gard în gard cu Tatamare. Pe mese, mă desfășuram retoric și oratoric. Răspundeam la întrebarea „Unde e Tăticu?”. Știam precis că e la război și că împușcă bolșevici. Recitam, desigur, *„Când a intrat tăticu-n foc/ O cruce și-a făcut pe loc/ Și a rostit două cuvinte/... ceva cu înainte*. În rest, focul duduia în sobă, „programul” zilnic era la grajd, în târla oilor lui Tatamare Bebu - bunicul din partea tatălui -, unde priveam minunea care se numea nașterea mieilor. La Biserică auzeam numai plânsete. Știu c-au murit pe front cel puțin 3 oameni, atunci. Mămica și prietenele ei erau fotografiate într-o întoarcere temporară a celor care nu mai aveau cum să se întoarcă. Între ei, Dobrilă, unchiul meu. Cred și eu că îl îngânam pe preot, spunând *Crezul*, fără să știu precis despre ce e vorba, dar trăind un fior de vinovăție.

Mai târziu, mi s-a spus că Tăticu, întorcându-se de pe front, într-o permisie, a vrut să se împuște în grădină. Și acesta mi-a spus, de-atâtea ori, că, oriunde a fost, el n-a tras, niciodată, în *„carne de om”*. Păstrăm o fotografie de familie a acestui moment, retușată într-un tablou desenat după nu știu ce criterii.

Este ciudat, dar nu știu de unde am învățat să citesc. Numai de tipar. S-a întors Tăticu de pe front, s-au întors și frații lui. O fotografie a momentului reține casa plină de oameni necunoscuți, care se interesau de copiii lor, cu care Tăticu fusese pe front până la Batumi și înapoi, la Sevastopol, în prizonierat. Nu știu ce avea Tatamare Dinu cu conducătorii lumii de atunci și nici de unde procura ziarele - „Universul” -, din care eu îi citeam despre înțelegerile dintre Stalin, Churchill și Roosevelt.

Câteodată făceam „lecturi” și la cârciumile despre care am pomenit mai sus. Dar asta mai ales iarna.

Aveam slăbiciunea de a învăța texte cu totul noi pentru colinde - Steaua și Plugușorul, motiv pentru care participarea mea în diverse „formații” era la mare preț. Într-un an, cred că ai mei nu au găsit nimic mai bun de Moș Crăciun - pe Sfântul Nicolae l-am descoperit mult mai târziu - și mi-au adus o nuielușă frumoasă, descojită și cu „argint” de la nu știu ce bomboane.

Poate cele mai puternice amintiri din acea perioadă de până la clasa I primară, profund legate de viața satului, țin de intrarea armatelor rusești în sat. Nemții fugiseră prea repede și lăsaseră camioane și atelaje pe câmp. Locuitorii satului - câți mai erau - au jefuit camioanele care conțineau numai pastă de dinți. Aproape un an de zile s-au hrănit consătenii mei, mâncând pastă de dinți, frumos mirositoare, pe pâine. Nu știu cum a ajuns în buzunarul meu un briceag frumos. Convingerea mea era că armata sovietică avea două scopuri importante, anume să se ducă la Berlin - nu știam eu ce-i aia - și să-mi ia briceagul. E prima dată când mi-a fost frică. În rest, cum am mai spus, eram fabrica de transmis țtiri a satului. Mult mai târziu, am găsit un carnet de apartenență la Partidul Social-Democrat al lui Titel Petrescu, pe numele lui Tatamare Dinu.

II. Cum se ascute lupta de clasă în satul Nisipari

Am simțit „lupta de clasă” înainte de a intra în clasa I. Recunosc că am studii la grădiniță și că primul conflict cu lumea - neștiutoare!- l-am avut în calitate de creator de poezii, în care-i implicam pe colegii mei de studii de grădiniță, într-un ceas de tristețe: mergeam pe câmp, conduși de buna noastră educatoarea Macrea, „domnișoara”, care a trăit la altă scară prima parte a „marilor speranțe”. Cred că era o femeie de o pregătire excepțională. Dar, în ziua aia, m-am simțit profund lovit în amorul propriu, când am văzut grăul aparținând părinților lui Niazi și Napia plin de maci frumoși. Iar grăul nostru n-avea maci. N-am acceptat explicația dată

* Colaborator al revistei *Datina*, prof. univ. dr. Gheorghe Dumitrașcu a lăsat în portofoliul redacției noastre o serie de materiale pe care le vom publica.

de Tăticu, cum că al nostru, fără maci, ar fi mai bun. Am scris niște versuri legate de primele idile ale colegilor mei și am mâncat bușeală. Nu erau în stare să guste trimerile mele sensibile.

Nu știu în ce context a avut loc, în plantația de la marginea satului, o întâlnire cu legionarii, în care unchiul Ilie - fratele tatei-, trecea ca fiind cineva./ Cum adică, această acțiune trebuie să fi fost prin 1943-1944. Îi lăsa Antonescu? Oricum, se cânta ceva despre „ungurii nesătui”.

Mult mai târziu, învățătorul nostru, domnul Tache Bănică - fratele mai mic al lui Dobre Bănică, unul dintre primii 10 frunțași ai Partidului „Totul pentru Țară”, voluntar legionar în Spania și împușcat, ca represalii, cu prilejul asasinării lui Armand Călinescu -, mi-a explicat, în scris, care era situația legionarilor din Nisipari. Afirm, ca să se înțeleagă, că domnul Tache parcă își făcuse o ocupație din a fi deținut politic. Deși n-a fost amestecat, în niciun fel, în acțiunile fratelui său. Deci, frunțașul cel mai cunoscut al Gărzii de Fier la Nisipari era Ionel Piuaru. Un legionar, înțelegeam eu, radical și sangvinar, și, tocmai de aceea, îl numiseră, „de sus”, primar legionar, pentru câteva luni, pe unchiul Ilie, om respectat în sat, moderat și cu capul pe umeri.

III. Elevul Gheorghe Dumitrașcu din clasele I-VIII/ „Dumitre, am copilărit împreună, am flăcăit împreună, dar ia-ți nebunul de la școală”, zicea Dumitru Mătase, profesor improvizat de limbă rusă, care nu înțelegea mai nimic din camaraderia care ne unea pe noi, elevii clasei al cărui șef eram./

Școala din Nisipari era - și este și azi - cea mai frumoasă școală rurală din județ./ Mă bucur să pot face trimiteri la două consistente articole despre această școală, pe care le-am publicat, împreună cu fata mea, în revista *Perenitatea vlahilor în Balcani*./

Am făcut școala primară între 1946-1953. Plină de evenimente, această perioadă: cel de-al doilea faliment al cârciumei noastre, „societate” pe care tata a făcut-o cu fratele lui mai mic, Gheorghe, și cu unchiu Ilie; moartea celui de-al doilea frate al meu, Culiță, pe care, nu știu de ce, ai mei au refuzat să-l numească Niazi sau Sami, Suat, Vait - bunii mei prieteni de joacă, tătari. Am crezut, mult timp, că

Gh.Dumitrașcu, tânăr cercetător la Institutul de Istorie al Academiei filiala Cluj, alături de șeful acestuia, academicianul Constantin Daicoviciu

de asta a și murit -; satul devenea un izvor curat de copii capabili, care au urmat școli din ce în ce mai înalte și sunt, astăzi, universitari, ofițeri superiori, ingineri de toate felurile, medici de mare valoare profesională și morală. Oricum, de la început afirm: în 1953, plecam din sat, la liceu, primii 2, eu și Stănișel Petre. Mai înaintea noastră se chinaseră la diverse gazde la oraș Nelu lui Trușcă, băiatul lui Dogaru, băiatul lui Stănescu, băiatul lui Regep și, într-o primă fază, vărul meu Ion Dumitrașcu. Apoi, aceștia patru și băiatul lui Faic deveneau primii studenți. În 1956, plecam la facultate eu și Viorica Bănică, iar, apoi, Nelu Cosma, pe care taică-su îl trimisese la „tractoare”. Plecarea noastră la școli „înalte” - în cazul de față Liceul „Nicolae Bălcescu” din Medgidia sau Școala Hidrotehnică din Constanța - n-a fost privită cu ochii cei mai buni. Rețin și azi replica lui Tăticu către Anton Piuaru care-l sfătuia să-și trimită copilul - adică pe mine - la „tractoare”, s-aduc bani în casă și Tăticu să bea - că o merita -: „*Antoane. și tu ai doi băieți. Trimite-ți-i tu!*” „*Ce crezi, bă?*” - zice Anton - *Ai să faci om din c... asta?*”. Peste ani, venind de la Academie, din Cluj, unde eram cercetător științific, i-am amintit asta lui nea Anton. Copiii lui, toți, s-au dovedit de frumoasă valoare și s-au afirmat prin ei înșiși.

Prin ce se caracterizează în istoria satului meu și în viața mea perioada 1946- 1953?

- Am descoperit și m-am îmbolnăvit de citit. Nimeni nu mi-a spus până atunci cât pot fi de bogat, știind. Doar Tatamare Dinu mi-a adus, când am intrat în clasa I, un stilou, 2 cărți, „Iliada și Odiseea”, povestite în proză - . Peste mai bine de 50 de ani îmi

aminteam ilustrațiile și legendele lor. Le-am spus asta studenților din prima serie a Facultății de Istorie din Constanța -.

- Mi-am descoperit - și moștenirea aceasta o am până azi - spiritul de sacrificiu prin care ie apărarea celui slab, cu orice risc. Copiii mei m-au moștenit întru totul. Și eu și ei am avut numai de pierdut, cultivând loialitatea. Ba, încă, și o fetiță pe care am crescut-o câțiva ani cultiva aceleași valori morale.

- Am trăit procesul colectivizării. Tăticu văzuse colhozurile sovietice și întârzia să facă pasul care ar fi adus în colectiv o mare parte a satului. Directorul școlii le-a transmis alor mei că nu voi mai fi primit la școală. Era toamna târziu, mergeam cu caii de nas la arat, iar Tăticu îmi vorbea de toate țările și capitalele lor, de întreaga lume pe care el n-o văzuse. I-am moștenit setea de cunoaștere.

- Nu mai eram împărțiți la fotbal pe zone ale satului - Valea, Strada și Dealu -, ci pe „colectiviști” și „necollectiviști”. Și mai corect spus, între pionieri și cei care, oricât de buni vom fi fost, nu puteam fi pionieri.

- Am descoperit marea literatură rusă. Pășteam capra în perdelele forestiere și citeam „Război și pace”, „Viața lui Klim Samghin”, „Universitățile mele” și niște povești orientale. Învățasem pe deasupra poeziile lui Dimitrie Bolintineanu și o parte ale lui Eminescu.

- În clasa a III-a, cred, mi-am făcut, după volumul „Război și pace” - care avea „sus” și texte în limba franceză, iar, la subsol, se dădea traducerea - un dicționar româno-francez. Nu știam că se cheamă așa, dar așa am gândit. Am rămas dezolat când am aflat că se scrie într-un fel și se citește în altul.

- Mi-au căzut în mână câteva cărți de geografie și m-au cucerit, prin sonoritatea lor, numele lacurilor Como și Maggiore.

- Mi-a plăcut sportul. Eram „fan” al echipei de fotbal a satului nostru, în care străluceau Enver „portaru” și Enver „înaintașu”, Nae Tatu, Ion Banciu, Ștefănică Ochiuleț, frații Codică. Am obținut 2 mari egaluri cu echipa Fabricii de ciment.

- Eram mare „fan” al echipei de fotbal a Ungariei și am plâns când a pierdut finala cu Germania, pe care o surclasase în serii.

- Știam cele mai multe dintre performanțele la atletism - și mă întreb de ce, doamne iartă-mă, le-oi fi învățat.

- Biblioteca Gospodăriei Agricole Colective „Scânteia” din satul Nisipari și colecțiile ei de ziare deveniseră centrul cultural și științific al satului, iar eu, stâlp de susținere al ei. Peste vreun an, bibliotecară a devenit cea mai deșteaptă colegă de clasă, Ana Badea, pe care ai ei n-au lăsat-o la liceu.

- În sfârșit, la o inspecție de la Raion sau din altă parte, am avut obrăznicia s-o corectez, de mai multe ori, pe soția domnului director, învățătoarea și profesoara d-na Letcă, și nu mi-au iertat-o. În clasa a VII-a mi-au dat premiul II. Pe scena Căminului Cultural, am rupt diploma și le-am aruncat-o la picioare. Ana Badea, care luase premiul I, nu era vinovată nici pentru că era cuminte și nici pentru că era fiica președintelui GAC.

IV. Drumurile Medgidiei.

Liceul „Nicolae Bălcescu”

Gospodăria Agricolă Colectivă era condusă, de la un timp, de

oameni de treabă - Ion Badea (Epure), Sadăk Hoge - , astfel încât oameni, în linii mari, erau mulțumiți. Se introdusese lumină electrică și drumurile spre Medgidia, spre licee și apoi spre facultăți erau bătute de din ce în ce mai numeroși copii. La internatul liceului stăteam pentru că aveam bursă. Cine nu avea bursă nu putea rezista. Toți copiii din satele din jur mâncam cartea ca să rămânem la școală. Dintre cei 100 de absolvenți ai seriei 1953-1956, doar 3-4 n-au făcut facultatea, dar, la locul lor de muncă, au fost niște oameni de ispravă. Și profesorii pe care i-am avut s-au imprimat în destinul unuia sau altuia. Profesorul de istorie, Constantin Olteanu, făcuse pușcărie, sub comuniști, cu unchiul meu Ilie Dumitrașcu. Nu ne-a predat nici o oră de istorie a URSS, care era obiect de studiu în clasa a X-a. Liceul mi-a rămas în minte prin vacanțele lui, când contribuiau, masiv, la a avea grijă de cei 5 frați ai mei, prin 2 palme pe care le-am luat de la un milițian pentru faptul că

Mamamare Dinu nu vroia să intre în Colectiv - nici n-avea de ce, avea cal și căruță, 2-3 ha de pământ și mai mult de ½ hectar de vie -. Tatamare Dinu murise în 1954. Tatamare Bebu murise în 1950, de inimă rea, pentru că, după ce și-a expus, în fața unei comisii de recensăminte - credea el -, vitele, pământul, mașinile agricole și a semnat, apăsând, cu degetul, a descoperit că, de fapt, se înscriesese în Colectiv - de fapt. Amândoi bunicii mei au murit așteptând, pe drumul dinspre gară (pentru că pe drumul dinspre Caramurat veniseră rușii), sosirea americanilor -. Tatamare Bebu își văzuse băieții în pușcării - pe cel mijlociu, adică pe Tăticu, pentru ceea ce se numea atunci „complotul anticomunist de la Nisipari” (un milițian beat ținea să-și descarce pușca în aer, a fost dezarmat de autoritățile comunei, pus la răcoare să se limpezească, ceea ce a atras după sine un proces în care au fost implicați vreo 10-15 țărani, în frunte cu primarul. Avocatul liberal Radu Roșculeț a apărut băieții lui Tatamare, dar cel mai mare, nea Ilie, a rămas să mai facă pușcărie, în calitate de fost legionar. Tăticu a venit tumefiat din beciurile Securității din Constanța).

Biblioteca Raională de la Medgidia s-a înscris, imediat, în câmpul meu vizual. Aici am trecut peste literatura istorică și, în primul rând, peste tot Sadoveanu./ Și cât de mult mi-au folosit aceste lecturi în viața mea de student! /

V. Studenția la București - 1956-1961

Prin ianuarie-februarie 1960, niște tovarăși înregimentați în „Tineretul liber”, elevi duși la seral cu forța de „regimul ceaușist”, țineau să afle dacă am făcut facultatea la „Ștefan Gheorghiu”. N-o făcusem acolo. Nici doctoratul nu mi l-am dat acolo. Și, de altminteri, cine intra deștept la „Ștefan Gheorghiu” ieșea și mai bine pregătit, școala fiind condusă și înzestrată după modelul „capitalist”, american.

Mă bucur că n-am învățat mare lucru la facultate, pentru a nu-mi spăla, apoi, memoria, după 1964. Am citit enorm: marea literatură rusă, engleză, americană - fără niciun program, am luat cărțile la rând, lumea lor îmi devenise familiară -. Am urmat secția de Istorie universală-modernă, unde l-am avut ca profesor și model pe Dumitru Almaș. Mă „despărțeam” greu de literatul care credeam că sunt, după ce fusesem „poetul” liceului de la Medgidia. Mi-a folosit îngăduința profesorului Almaș, care păcătuia, și el, tot între aceleași limite.

La facultate, am descoperit, de asemenea, bucuriile teatrului. M-a dus, de mână, la Teatrul Armatei - unde erau celebrii Vraca și Ramadan - unul dintre băieții lui Faic, student la Politehnică. Peste timp, îi mulțumesc. Mi-a dat o boală de care nu m-am mai lecut. „Aventurile” pe care le-am trăit interesează mai puțin.

Am avut grijă și atunci, și mai târziu, să nu scriu în autobiografii despre cârciumile lui Tăticu (câtă naivitate din partea mea, ca și când Securitatea ar fi fost legată la ochi!). Mi-a cam ieșit pe nas încrederea extraordinară în mine, dar ce am învățat, am învățat profund. În primul an am pierdut bursa. Tăticu a muncit toată toamna la un vecin, ajutându-l la construirea unei case, a tăiat o pădure întreagă de salcâmi din grădină și a venit cu Mămica la mine la București, la Spitalul Studențesc. Nu prea aveam eu nevoie prea mare de operația de apendicită, dar trebuia, într-un fel sau altul, să mă justific.

De Paști am venit acasă cu un costum nou - cam de 2 lei - și am mers cu ai mei la biserică. Satul se transformase. Numărul copiilor trimiși la licee era din ce în ce mai mare. Aproape proporțional cu numărul copiilor foarte deștepti. În acest domeniu, satul nostru a excelat. Pot vorbi despre niște „dinastii” de intelectuali în formare: Tase - avea 3 copii studenți, acum și cea mică, educatoare, urmează psihologia;

alți 2 doctori Tase sunt cunoscuți în tot județul -; Sadăc - a avut o fată profesoară de geografie și un băiat ofițer de Marină -; Ion Bănică - 3 fete învățătoare și una, Viorica, absolventă de Drept -; pe copii de-ai lui Mangri i-am avut și studenți; băiatul lui Constantin Dobrilă - inginer agronom; nepoata mea - fata lui Marinică - absolventă a unei facultăți de Limbi străine-, sora mea cea mai mică, Veronica - cibernetician; băieții lui Aziz - stăteau gard în gard cu școala: Turen - profesor de matematică -,

Aidân – inginer - etc. Nu mai vorbesc despre Nistor Bardu, unul dintre cei mai străluciți intelectuali ai satului nostru. Unul dintre băieții lui Cârlig, Nelu, în calitate de colonel și general, a fost șef al Inspectoratului de Poliție Constanța. Mi se zice că un băiat al lui Fetta, chimist, ar fi „părintele” unui soi de brânză ce i-ar purta numele. I-am avut ca studenți pe Florica Tase - profesoară de istorie -, un băiat al lui Mangri, un Dobrică, un băiat al lui Constantin Dobrilă, iar, acum, fata lui Oscul termină Facultatea de Istorie. Ce vroiam eu să spun, anume că, poate că mai mult decât în alte sate, lumea Nisiparului a născut copii deștepți, serioși, care s-au afirmat pe toate planurile. Și acum am mustărări de cuget că nu mai știu, că i-am uitat pe atâția. Fără nici o reținere, afirm că satul Nisipari a constituit, tot timpul, o vatră de intelectuali, dar și de maiștri și muncitori destoinici/ e greu să nu-l amintești pe Omer Sami, prietenul copilăriei mele, maistru la Uzina petrochimică Năvodari, pe Nelu Oprea, pe verii mei Costică Dumitrașcu, Mitu Dobrilă, Nicu Sima și pe primarul de acum, Nicolae Anghel. Lui și Consiliului Comunal Castelu le datorăm o măsură despre care n-aș spune doar că m-a flatat, ci a făcut mai mult decât atât, a trecut peste cine știe ce criterii politice și două dintre străzile Nisipariului poartă numele a doi fii ai lui. Sigur, putea să scrie - dar aceasta ține doar de niște „table” - general de poliție Ion Cârlig și Gh. Dumitrașcu - istoric, profesor, senator -. Gestul, însă, rămâne.

VI. Anul ăsta împlinesc 70 de ani.

Dau un „raport” consătenilor mei asupra a ceea ce am realizat eu în această viață

a. În 1961, terminam, deci, Facultatea de Istorie a Universității din București. Eram repartizat, în calitate de cercetător științific, la Institutul de Istorie al Academiei, filiala din Cluj.

b. În 1976, tot la Universitatea din București, îmi susțineam teza de doctorat privind istoria politică interbelică.

c. M-am căsătorit, în octombrie 1965, cu Lucica Milea, învățătoare, care a profesat, un an, și în Nisipari. Am doi copii: Lavinia Dacia - istoric și poet, cu masterat în Columbia și doctorat în țară, muzeograf la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța - și Aureliu-Decebal - absolvent al Facultății de Științe economice și al Facultății de Drept, ziarist, funcționar la Consiliul Județean.

d. Între 1966-1974, am fost cadru didactic (asistent și lector universitar) la Institutul Pedagogic de 3 ani din Constanța

e. Apoi, 2 ani șef de secție la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța

f. Între 1976-1984, am revenit la Institutul Pedagogic

g. După restrângerea activității la Institut, între 1984-1990, am fost profesor de istorie la Liceul „Mircea cel Bătrân” din Constanța

h. În această calitate m-a găsit Revoluția din Decembrie 1989, în vâltoarea căreia m-am aruncat fără rezerve. Suferind consecințele negative și „aplauzele”. În toată perioada aceasta, am fost un fel de conducător al istoricilor din județul Constanța, am fost înconjurat de absolvenții noștri care au umplut județele Tulcea, Constanța, Călărași, Ialomița, Brăila.

i. Mă bucur să-mi fi pus semnătura pe câteva sute de articole de presă sau științifice, pe ideea fundamentală - pe care n-am părăsit-o niciodată - anume că „Dobrogea e meseria mea”.

VII. Cel mai nou „raport” către consătenii mei - Valurile istorice și niște aprecieri oneste privindu-l pe omul care am fost până la Revoluție m-au purtat, jumătate de an în conducerea județului Constanța și 10 ani și jumătate senator în Parlamentul României

Nu pot afirma că lumea satului meu s-a prăpădit de simpatie pentru omul politic care am fost. Nimeni nu e profet în țara lui. Și nici în satul lui. Nici nu știu astăzi cum am fost „gratulat” pe buletinele de vot în alegerile din 1990, 1992, 1996. Știu că Gheorghe al lui Nicolae Manea, căruia i-am refuzat o țuică

mare - era foarte „amețit” și de asta n-am făcut-o -, declara la un post de televiziune că nu-l cunoaște pe Gheorghe Dumitrașcu și că, în fond, acesta n-a făcut nimic pentru satul lui. Iar nea Ștefănică Ochiuleț îl „demasca” pe unchiul Ilie, care, ca fost primar legionar, a fost purtat din post în post de polițiștii lui Antonescu, până la un lagăr, undeva în Dobrogea. Dar, e cazul să se știe că nu există localitate rurală din România al cărui nume să fi fost mai des amintit în Parlament ca satul meu, Nisipari. Poate, cândva, eu sau fiica mea, vom publica documentele pe baza cărora fac afirmațiile de mai jos.

1. Împreună cu Anghel a lui Ciorocai, am readus în zestrea satelor Nisipari și Castelu aproape 600 de ha de pământ, trecute, până atunci, în custodia - cred eu - a Fabricii de conserve de la Ovidiu

2. Am dus un adevărat „război” cu Direcția telefoanelor de la Constanța pentru înzestrarea satului cu încă vreo câteva posturi de telefon.

3. Am împiedicat trecerea Casei Agronomului în proprietatea particulară a nu știu cui. A rămas casă a satului și sediu al dispensarului.

4. Am intervenit, cu toată puterea - puțină, câtă am avut -, pentru despăgubirea măcar a locuitorilor din Nisipari care au fost cei mai puternic atinși de inundații.

5. Am o adevărată arhivă de corespondență și dispută cu conducerea Ministerului Învățământului, pentru construcția sau refacerea școlii din Nisipari.

6. Am avut naivitatea să cred că putem face din pâraul care trece prin sat o fermă de găște și rațe și o crescătorie de pește.

7. În măsura posibilului, am intervenit pentru rezolvarea cererilor câtorva zeci de consăteni, făcând, realmente, „trafic de influență” pozitivă.

Contează mai puțin, pentru o istorie a satului meu, faptul că am fost senator de Constanța timp de 10 ani jumătate, secretar, vicepreședinte și președinte al Comisiilor senatoriale de Învățământ, Știință și Cultură, faptul că am fost, un număr de ani, în conducerea cea mai înaltă a FSN și PDSR. M-am zidit în cele mai importante legi ale României din acea perioadă și numele meu se găsește în orice document în care a fost vorba despre apărarea intereselor țării, viitorului ei, oamenilor și Dobrogei.

M-am zidit, de asemenea, în realizarea Universității „Ovidius” din Constanța, a campusului și căminelor sale, a Institutului de Marină Civilă, a unor posturi de radio și televiziune. În altă

universitate am semnat ca decan diplomele unor absolvenți de jurnalistică. În fine, am publicat vreo 10-12 cărți, încă vreo sută de studii științifice de istorie și cultură și în vreo 30-50 de periodice, am publicat în jur de 2000 de articole. În aceeași idee fundamentală a iubirii de țară.

Și acum, la aproape 70 de ani, posed o jumătate dintr-un apartament confort 2 - neîmbunătățit -, terminat în 1972, plătit integral în 1987 și un loc de casă la Nisipari, dat, cu acte, când aveam 6 ani, de Tatamare Dinu.

Și aș minți dacă n-aș aminti titlul unui articol al unei ziariste din București: *Lucica și Gheorghe Dumitrașcu - singura lor avere: copiii și biblioteca*.

Și mai am amintirile din satul meu, frații mei răspândiți prin țară, crucile și mormintele din cimitirul satului și pe Mămica, de 87 de ani, stâlp de echilibru al familiei, da-i-ar Dumnezeu sănătate și viață lungă!

*

Acum, salut eforturile proaspătului nostru preot și soției sale, specialiști în geografie și cu operă publicată, care ne promet o monografie a satului Nisipari. Am gândit-o și eu demult, am vrut să-l atrag și pe Nistor Bardu, dar prea ambițios, n-am vrut să fac o monografie stas, deși am încurajat o adevărată școală de monografii rurale din Dobrogea, am condus lucrări de licență și lucrări de gradul I, am semnat prefețele a vreo 4-5 asemenea cărți care-mi bucură sufletul.

Am încredere în reușita părintelui. Fata mea, Lavinia Dacia Dumitrașcu, e pe punctul de a finaliza o culegere de documente, scrieri, jurnale, memorii, portrete, ilustrații, genealogii, care să constituie un material de primă mână pentru cineva care ar duce mai departe opera de față și, poate, și cartea Laviniei.

Ovidius, poetul Romei și al Pontului Euxin

Aurelia LĂPUȘAN

Publius Ovidius Naso s-a născut la 20 martie anul 43 a.Hr., la Sulmo, astăzi Sulmona/Aquila - Italia, și a încetat din viață la Tomis. A fost unul dintre cei mai mari poeți romani, printre clasicii literaturii latine, alături de Horațiu și Vergiliu.

După cronică lui Heronim, Ovidiu ar fi murit în anul 17 d.Hr. la Tomis, unde a și fost înmormântat. Această dată nu este însă sigură. Pentru lespede sa funerară, Ovidiu a compus următorul text, în forma unei scrisori trimise soției sale ("Tristia", III, 73-76): "Hic ego qui iaceo tenerorum lusor amorum / Ingenio perii, Naso poeta meo. / At tibi qui transis, ne sit grave quisquis amasti, / Dicere: Nasonis molliter ossa cubent". "Sub astă piatră zace Ovidiu, cântărețul / Iubirilor gingașe, răpus de-al său talent, / O, tu, ce treci pe-aice, dac-ai iubit vreodată, / Te roagă pentru dânsul: să-i fie somnul lin". Din textul în latină apare și numele Naso pe care și-l atribuie poetul, ceea ce îl face pe unii exegezi ai acestuia să ducă supoziția unui botez în limba geților, pe care poetul o învățase, după cum el însuși declară. Naso însemna în limba autohtonilor "cel legat; cel fermecat; care leagă" (cf. rom. nas; nojita).¹ În cele mai frecvente relatări despre viața poetului Naso pare a fi porecla care i s-a atribuit în legătură cu conformația nasului.

Una dintre operele mai bine cunoscute de publicul larg din toate timpurile este "Fastele". Mai lejeră lectură, dezvăluind nu doar aventurile amoroase ale zeilor romani, a căror imagine este adeseori grotescă și caraghioasă, dar și multele datini ale Romei. Poate de aici i se trage și aplecarea poetului către obiceiurile autohtonilor, îmbrăcămintea și armele lor, relieful, clima și vegetația teritoriului dintre Dunăre și Marea Neagră.

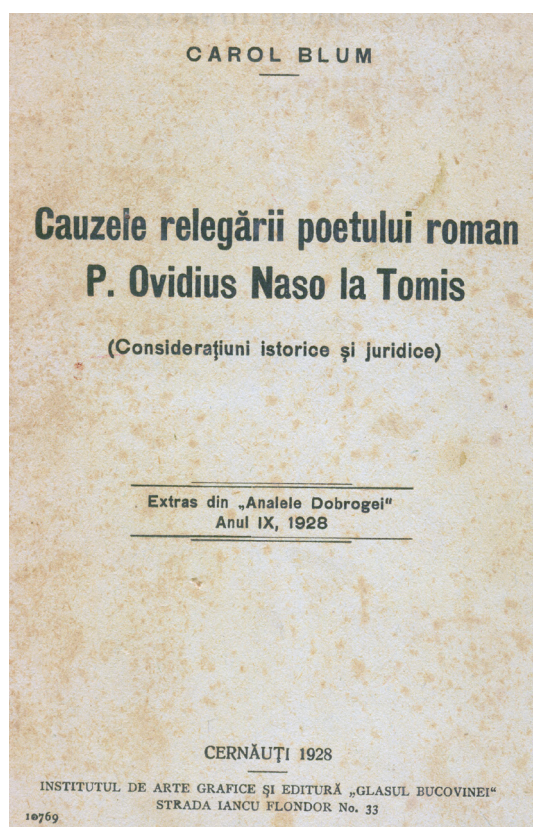
La Roma lui Augustus, stăpână pe un uriaș imperiu, clădit cu râvnă din războaie prin care îngenunchia popoare, erau aduse din toate colțurile bogățiile: grâu din Africa și Egipt, vânat și lână din Galia, undelemn din Spania, fructe și vinuri din insulele grecești, aur din Dalmația și Dacia, sticlărie din Fenicia, fildeș din Mauritania, papirusuri din valea Nilului. O lume întreagă se afla în mâinile romanilor cuceritori. Ei stăpâneau și mările și uscatul și cerul semănat de stele, și tot nu sunt sătui

—scria Petronius. Panem și circenses, adică pâine și spectacole, era sloganul cu care se supuneau popoarele. La Ostia, marele port de lângă cetatea Romei descărcau corăbiile burdușite de greutatea sacilor, acolo erau cele mai multe mori în care sclavii învârteau roțile pentru a sfărâma grâul. Romanii nu mâncau dimineața decât o felie de pâine cu o bucată de brânză sau pâine înmuiată în vin, sau o plăcintă și câteva măsline. La prânz se mâncau ouă, pește, legume, cel mult o friptură rece, un fruct și un pahar cu vin. Dar cinele erau consistente, cu fripturi stropite din belșug cu vin.

Cu mult înainte de a fi exilat în neospitalierul Tomis, poetul cel mai răsfățat al Romei, Ovidius Publius Naso, scria una din cărțile sale bine cunoscute: Fastele. Era de fapt prezentarea poetică a calendarului roman. În versuri elaborate se prezentau lunile anului fiecare aducând cu sine alte sărbători, alte obiceiuri și mereu alte tablouri din natură.

¹ <http://www.romanialibera.ro/aldine/history/ovidiu--la-tomis-129887>

Luna lui Janus, prima din calendar, era paznicul lumii și zeul păcii, Februa era printre altele și luna morților când pe morminte se puneau o cunună de flori, fructe, sare și pâine înmuiată în vin curat. Dar la sfârșitul ei se desfășura o sărbătoare în care doi vecini de hotar aduceau pe pământ un bolovan mare sau un trunchi de copac bătrân și puneau pe el două coroane de flori și două turte sfințite. Se făcea un foc mare în care un copil arunca un pumn de grâu și o fetiță un fagure de miere. Oamenii din jur îmbrăcați în alb aruncau peste foc cu vin, apoi se jertfea un miel, se cocea pe jăratec și în timpul mesei se cântau imnuri de laudă zeului.

Luna a treia a anului era consacrată zeului Marte, cea dintâi divinitate din Latium. Martie este luna serbărilor câmpenești. La mijlocul lunii poporul o sărbătorea pe Anna Perenna, despre care tradiția spunea că a ajutat poporul înfometat de patricieni aducându-i în fiecare dimineață, din toată sărăcia ei, pâinișoare calde pe care le frământa și le cocea în timpul nopții.

Cea de-a patra lună era a Venerei, din ea descinzând poporul roman, ea dădea legi pământului și apelor, ea făcea pomii să înmugurească, și să încolțească grânele, ea l-a apropiat pe bărbat de femeie.

A cincea lună a anului începea cu sărbătorile Florei, când se deschideau teatrul și circul, iar vesela zeiță era protectoarea curtezanelor. Luna aceasta avea o zi dedicată lui Mercur, sărbătoarea

negustorilor, apoi pe la mijlocul lunii iunie se celebra sărbătoarea Vestei, păzitoarea focului sacru. Căci Vesta nu era alta decât Terra, pământul.

Tot în iunie era și sărbătoarea brutarilor. Altarul lor de pe Capitoliu amintea de asediul Romei de către gali, când asediații, într-un moment de disperare, au aruncat în tabăra inamică toate pâinile pe care le aveau pentru a-i convinge pe asediatori că Roma nu poate fi învinsă prin foame.

De unde să bănuiască poetul că într-un decembrie sălbatic al anului 8 d.Ch. împăratul August va semna edictul de relegare și el va ajunge în neospitalierul Tomis? Că va sta aici opt ani încheiați și împrietenindu-se cu băștinășii va putea să le spună despre toate acestea și câte altele?

Ovidius se plânge de a nu fi găsit la Tomis nici o persoană care să înțeleagă latina, nefiind decât greci și barbari și geții care se așezau peste tot răspândind teama.

Poetul descrie geții ca fiind aspri, sălbatici, cruzi, făcându-și singuri dreptate cu cuțitul de la brâu.

Traiul lor- după mărturiile poetului este greu. Femeile gete, în loc de a toarce, se ocupau cu măcinișul grâului:

“Grâul și bucate rășnesc femeile aici în loc de lână iară pe creștet aduc apa în vase – acas”.²

Hrana geților era constituită din miere, legume, laptele de oaie și de iapă cașul, iaurtul, făina de grâu, meiul și ovăzul.

Se plimba deseori când timpul era frumos pe malul mării. În partea de miazănoapte a cetății, dincolo de cimitir, unde nisipul atât de fin al țărmlui se întindea până foarte departe, cale de două zile poate de mers pe jos, era locul unde se spunea că Medeea și-ar fi tăiat în bucăți fratele, pe nefericitul Absyrte...Ce stranie coincidență- scrie Ovidiu Drimba în monografia dedicată poetului, să întâlnească aici amintirea eroinei sale din tragedia scrisă în tinerețe. În fața țărmlui acestuia, la vreo sută două de pași pe stânga, se așternea - lucru ciudat! - un lac mare cu apă dulce. Privirile gânditoare, pierdute, ale poetului întârziiau îndelung pe întinsul fără de sfârșit al mării.³

Alți exegezi scriu imaginând firește că poetul mergea și pe insula care mai târziu îi poartă numele, alții cred că acolo îi este mormântul, dar plauzibil ar fi ca poetul să fi fost îngropat cu mare cinste la porțile cetății, ca pe toți demnitarii locului și nu în sălbăticie.

² Scrisori din Pont, III, 8 lui Fabius Maximus. Sărăcia dobrogeană. Analele Dobrogei, IX, vol.2. 1928, pag 296.

³ Drimba, Ovidiu, Ovidiu, marele exilat de la Tomis, București, Editura Saeculum I.O.,2001, pag.187

Cu Iancu Jianu în Canada

Constantin BOTEĂ, Canada

Ne-am întins la vorbă pe teme de schimbare a vremii, uitându-ne la Oceanul Pacific pe fereastra casei lui Mihai, amic al meu născut la București și stabilit, ca mulți dintre noi, pe coasta de vest a Canadei.

Prin casa lui, printre frumoasele poze înrămate expuse pe pereți, fac remarca la o fotografie, tip film western.

“Imi plac pistoalele celui din poză”, îi zic eu.

“Am avut un motiv special să pun poza asta aici, poți să intuești ceva?”, mă întreabă el.

“Probabil că ești un fan al lui Clint Eastwood, în filmele lui cu cowboys.

“Nici vorbă, zice el. Pistoalele seamănă cu ale lui Iancu Jianu. Străbunicul meu care l-a cunoscut personal, le-a primit cadou de la Cucoana Suzana (Sultana), soția lui Jianu, după moartea acestuia.

“Mihai, știi că sunt pasionat de istoria strămoșilor, vreau să știu toată istoria cu aceste pistoale ale lui Jianu, care zici că au ajuns în posesia străbunicului tău, apoi în colecția familiei voastre. Cine a fost acest străbunic și cum de de a ajuns așa de intim cu familia faimosului haiduc, Iancu Jianu?

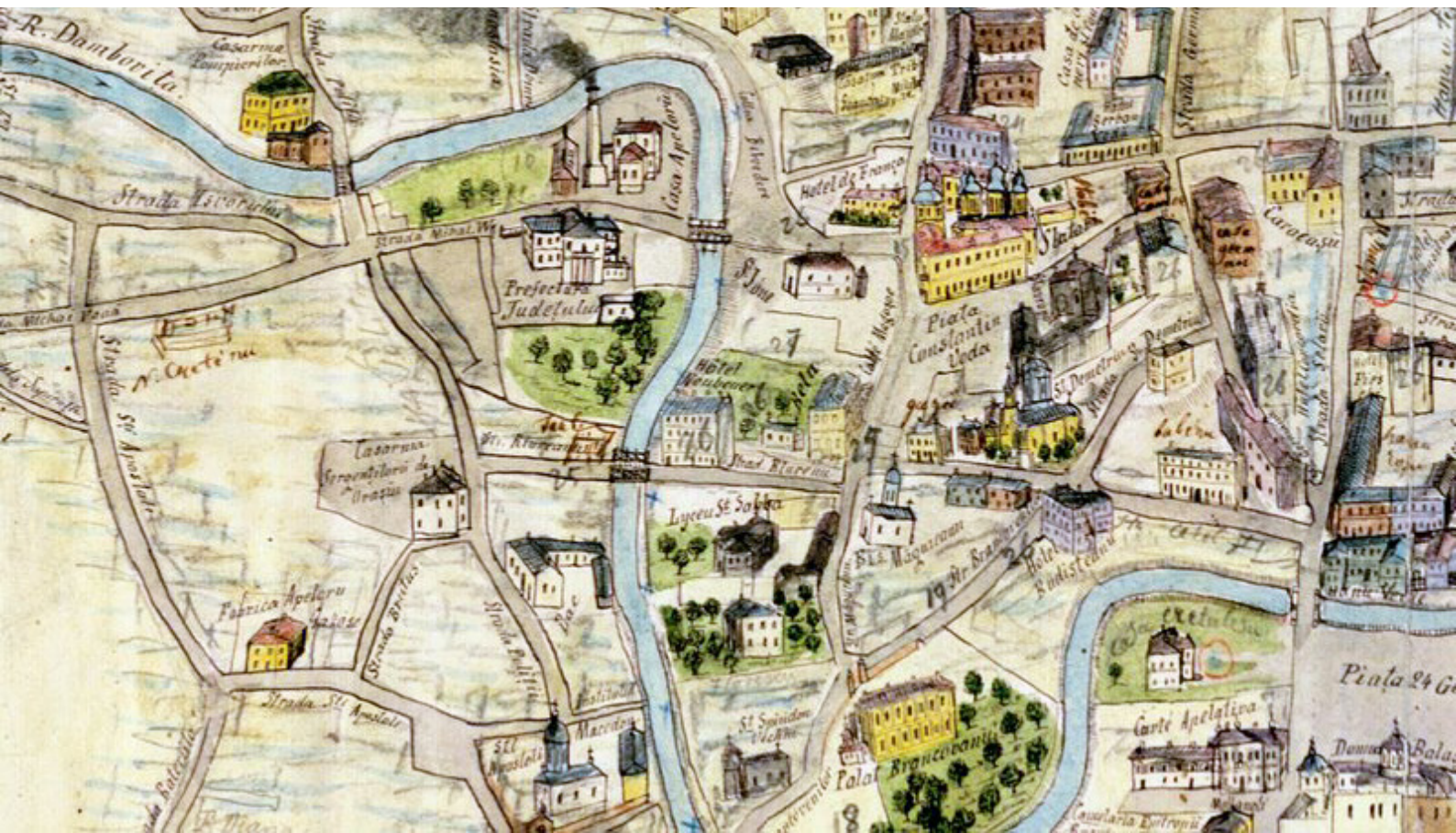
“Păi, aici este un aspect interesant al lui Jianu, care nu a fost un haiduc, după părerea strămoșului meu. Străbunicul nu l-a evocat niciodată ca haiduc, deoarece Jianu a fost un luptător, un comandant

care a condus mari grupuri de oameni, luptând pentru binele românilor. În opinia străbunicului meu, Iancu Jianu a fost un premergător al lui Tudor Vladimirescu și, ulterior, în 1821, și-a pus oamenii de sub comanda lui, în slujba idealurilor de libertate ale lui Tudor din Vladimiri.

“Acum să-ți spun și cine a fost străbunicul meu, Dimitrie Pappasoglu”, a continuat Mihai.

Și aici începe o povestire extraordinară, parcă desprinsă de pe columna lui Traian, sau din metopele Mausoleului de la Adamclisi, care descriu așa de amănunțit aspecte din istoria dacilor și luptele cu legiunile romane. Nu știm cât putem să credem, însă Dimitrie Pappasoglu scrie că originile familiei lui se trag din legiunile romane, retrase în sud peste Dunăre, în Moesia, de Împăratul Aurelian. De-a lungul arborelui genealogic a existat la un moment dat un strămoș, Constantin, pe la anul 1630, care a fost numit pârcălab de către administrația turcească. Fiind un om bun, lui Constantin i s-a mai spus și Bașa Constantin Pappasoglu, care înseamnă fiu de popă. Așa s-au pricopsit strămoșii și urmașii lui Dimitrie cu numele turcesc de Pappasoglu, ei toți însă considerându-se os din os daco-roman.

Lt. Col. Dimitrie Pappasoglu a fost fiu de boier și a ales cariera militară în 1830, când s-a reorganizat armata națională conform prevederilor

Portretul lui Iancu Jianu

Regulamentelor Organice, ieșind la pensie la numai 45 de ani, cu gradul de maior, mai apoi locotenent colonel în rezervă. După această vârstă își dedică toată viața scriind cărți în casa lui din București, și ținându-se ocupat cu multe alte activități culturale.

Una din cărțile lui D. Pappasoglu, *Istoria Fondării*

Orașului București, scrisă prin anii 1891, eu o am primită cadou de la amicul Mihai, cu dedicație de prietenie. Este o carte extrem de interesantă și valoroasă ca document informativ, cu evenimente istorice și multe fotografii unicate, frumoasă ca stil și originalitate literară.

Să vedem cum l-a apreciat D. Pappasoglu pe faimosul lui contemporan, Iancu Jianu.

L-a privit ca pe un eliberator, un progresist de talia lui Tudor Vladimirecu sau N. Bălcescu. Familia lui Iancu Jianu, ne spune D. Pappasoglu, era cea mai nobilă familie din Caracal, județul Romanați.

Acest tânăr, văzând trista stare a țării, mulțimea de fanarioți care inundaseră țara, aduși de diferiți domni din Fanar, văzând slujbele toate ale țării date pe mâna lor, văzând că fiii românilor, mai cu seamă ai boierilor români, nu erau chemați la nici o funcțiune a țării lor, pornit de un sentiment curat românesc, și-a compus o ceată de luptători, ca să calce și să pedepsească pe fanarioți oriunde îi va întâlni.

D. Pappasoglu

Așa a început cu ceata lui a bate, a jefui pe toți amployații fanarioți, pe unii călcându-i la moșiile lor, pe alții jefuindu-i la drumul mare.

Indignat de îndrăzneala tânărului boier român, Caragea Vodă, domn fanariot, a organizat o prigoană de o anvergură nemaipomenită, pentru a-l

prinde pe Jianu cu ajutorul arnăuților și al turcilor.

După multe ambuscade nereușite, Jianu a fost prins prin trădare la Giuvărești, apoi adus la București în fața lui vodă Caragea.

“Ciociule, fecior de oameni cu moșii, nu ți-a fost rușine să te faci hoț de drumul mare?”

La care Jianu i-a răspuns:

“Iartă-mă, Măria ta, că eu nu sunt hoț, n-am omorât pe nimenea, și dacă am jefuit pe cei cu avere, am făcut-o ca să am cu ce să-mi plătesc haiducii și gazdele care îmi dădeau adăpost la nevoie. M-am răsculat și pentru că Măria ta ai adus pe capul nostru toate haimanalele din Fanar, le-ai dat toate slujbele țării, iar noi, tinerii români și fii de boieri, am rămas fără nici o slujbă și de bătaia de joc a dregătorilor, de la ispravnic până la zapciu”.

Atunci Vodă i-ar fi zis:

“Indrăznești, ciociule, să-mi vorbești așa? Nu știi că am putere să te spânzur?”

“Ba știu; atât ne mai lipsește, să ne iei și viața”.

După replicile cu Caragea Vodă, Iancu Jianu a fost trimis în adâncurile ocnelor de la Telega unde a fost ținut o toamnă și o iarnă.

În primavara lui 1817, Jianu reușește să evadeze cu încă doi ocași. De-a lungul traversării mai multor păduri și-a format o nouă ceată de haiduci continuând prin zona de păduri ale Ilfovului să facă ce știau că-i sperie mai tare pe fanarioți.

Caragea Vodă dă ordine peste ordine arnăuților și lefegiilor turci să-l vâneze pe Jianu, care după multă vreme este în sfârșit din nou prins și adus la București, unde este băgat în pușcărie.

După trei zile este condamnat la moarte prin spânzurătoare.

Atunci domnița Ralu, fata lui Caragea Vodă, a intervenit din milă pentru tânărul fiu de boier, și ca să-l scape cu viață i-a propus să ia de soție pe domnișoara ei de onoare, Suzana (după alte surse numele era Sultana).

Iancu văzând că asta este singura cale de scăpare de la moarte, acceptă să se căsătorească cu domnișoara Suzana, care-i va aduce copii pe lume, și-i va fi soție până la moartea lui.

Acum să vedem de unde și până unde au ajuns pistoalele carismaticului Iancu Jianu în colecția Lt.Colonelului D. Pappasoglu. Explicația se face prin filiera detașărilor ca ofițer prin mai toate localitățile din țară, conform regulilor militare.

Pe la începutul anilor 1840, Dimitrie Pappasoglu se afla detașat cu serviciul ca ofițer la Caracal în zona Romanați. Fiind invitat la masă de Iancu Bibescu, Ispravnicul de Romanați, D. Pappasoglu s-a ospătat

la aceeași masă cu Iancu Jianu, care fusese chemat pentru a fi prezentat cucoanei Elencuții a lui Manu și cucoanei Elenchii Hereaschii, ce se aflau în vizită la Anica lui Iancu Bibescu.

Iancu Jianu se cumințise de mult, avea familie și copii, fusese repus în drepturile boierești ale străbunilor lui și se bucura acum de statutul de superstar al acelor vremuri.

D. Pappasoglu își amintește că la masă, nenea Iancu Jianu ar fi fost întrebat:

“D-ta ai scos cântecul pe care îl cântă lăutarii cu numele d-tale?”

Dă-te, Iancule, legat

Și de plumbi nevătămat

Lasă haiduciile

Că-ți dau bogățiile

Aoleu ciocii bălțat

Sunt trei ani de când te cat

Sunt trei ani și-o săptămână

Dar azi mi te-am prins în mână

Să-ți iau banii din ocale

Să-mi fac tocuri la pistoale.”

Iancu Jianu ar fi răspuns cu seninătate:

“Să mă ferească Dumnezeu, cucoanele mele, că neam de neamul meu n-a scos cântece. Aveam un țigan vier care știa să zică la vioară și care ținea mult la mine. Când a auzit că m-a prins Caragea, s-a apucat zănaticul să scornească, cu alți lăutari, cântece despre mine. Apoi nu ți l-am bătut când m-am întors acasă și am văzut că m-a făcut de rușine în toate cârciumile. Și apoi, domniile voastre, cu toții știți că tuturor arnăuților lui Caragea le tremurau genunchii numai când auzeau numele meu.”

Atunci cucoanele au râs cu mult haz și au poruncit lăutarilor craioveni pe care Bibescu îi adusese cu poșta, ca să le cânte la masă din nou cântecul lui Jianu. Apoi se sculă Jianu de la masă și, cerând voie lui Bibescu, înhăță un pahar cu vin, azvârlî în el cinci galbeni, și-i dădu lui Stănică, starostele lăutarilor, ca să-l bea în sănătatea cucoanelor, așa de mult i-a plăcut cântecul său.

Multă vreme după acea întâmplare, în 1864, cucoana lui Jianu, rămasă văduvă, i-a dăruit lui D. Pappasoglu o pereche de pistoale legate în aramuri sculptate și poleite cu aur, cum și un corn mare de cerb cu doi craci pentru păstrarea ierbii de pușcă, zicându-i:

“Să le păstrezi bine, că astea sunt de la bărbatul meu, viteazul meu Iancuțu.”

Primitivi în Lumea Nouă – Nativii din America de Nord (I)

■ Drd. Mirela STAIU

Fascinația exercitată de popoarele indigene din America de Nord, considerate primitive, s-a propagat, treptat, în întreaga lume, marcând o cultură exotică, care există din cele mai vechi timpuri. Traiul în corturile conice, numite *tipi*, vestimentația aparte, marcată de uzul penelor, numele preluate din regnul animal și ritualurile care presupun o combinație de gesturi și sunete, aparent fără noimă pentru neinițiați, sunt doar câteva din trăsăturile care au stârnit interesul cercetătorilor și al oamenilor simpli, deopotrivă. În epoca actuală a globalizării, când tendința dominantă presupune integrarea tuturor într-o serie de standarde de viață predefinite, aceste popoare caută să își păstreze tradițiile, obiceiurile și folclorul literar, recunoscând în ele elementele definitorii ale unei națiuni.

Cultura generală îl atestă pe Cristofor Columb ca descoperitor (accidental) al Americii. A plecat în căutarea Indiilor, însă o eroare de navigație l-a dus pe coasta de est a insulei San Salvador¹, din arhipelagul Bahamas. Era 12 octombrie 1492. Nu a fost, însă, primul european care navigase spre acele meleaguri. Încă din secolul al X-lea, vikingii au realizat expediții dincolo de Atlantic, Leif Erikson fiind întemeietorul primelor așezări ale celor veniți de peste ocean. Dar prezența vikingilor nu a avut consecințe nici pentru călători, nici pentru cei pe care îi găsiseră acolo. Abia în 1492, după debarcarea lui Columb, începe istoria cunoscută a contactului cu viețuitorii continentului care va fi supranumit *Lumea Nouă* (în fapt, notează Dan Grigorescu, continentul „era atât de vechi încât va mai trece multă vreme până oamenii albi își vor da seama de vârsta lui”).²

Columb și echipajul său au întâlnit oameni primitivi, care i-au îndrumat pe tărâmul nou-găsit și i-au ajutat să supraviețuiască. Se estimează că atunci existau aproximativ 60 de milioane de nativ-

americani³. Astăzi, cifrele arată că mai există puțin peste 5 milioane. Se presupune că triburile existente au venit din Siberia și au populat America de Nord, Centrală și de Sud, cu aproape 25.000 de ani înaintea erei noastre. Denumirea de *indieni* au primit-o tot de la Columb, întrucât acesta credea că a ajuns în India (denumirea de atunci a continentului asiatic), numindu-i pe băștinași „los indios”.

În a doua jumătate a secolului trecut, un nou termen – *nativ-american* („Native American”) – vine să modifice istoria denumirii popoarelor indigene din America de Nord. Pe site-ul Biroului Afacerilor Indiene, în cadrul secțiunii „Întrebări frecvente”⁴, se precizează că a fost folosit din 1970, ca alternativă pentru *indian american* („American Indian”), însă se recomandă folosirea primului termen, fiind cel care poartă în sine prefacerile socio-istorice survenite în timp. De asemenea, „American Indian” poate diferenția între indienii americani din zona continentală și nativii din Alaska, Hawaii sau alte insule din Pacific, toți aceștia fiind reuniți sub titulatura de *nativi*.

În mediile academice, a început să fie preferată denumirea nou-apărută deoarece „semnaliza o conștiință progresivă și cultă, în aceeași măsură în

¹ Nu este clar care este prima insulă din arhipelag pe care a ajuns Columb, însă cei mai mulți consideră că este vorba despre San Salvador. Din 1680 până în 1925, insula s-a numit Watlings. Columb a precizat că băștinașii găsiți acolo, din tribul Lucayan, își numeau insula Guanaham sau Guanahani. El a numit-o San Salvador. Expedițiile sunt descrise în detaliu în cele două scrisori trimise la întoarcere, cea adresată trezorerului din Aragon, Luis St. Angel, din 1493, și cea adresată regelui și reginei Spaniei, din 1494, cf. <https://nationalhumanitiescenter.org/pds/amerbegin/contact/text1/columbusletter.pdf>

² Dan Grigorescu, *Cântecul bizonului*, Editura Minerva, 1978, București, p. IX.

³ Dan Grigorescu, *op.cit.*, p.4-5.

⁴ „Frequently Asked Questions”, US Department of the Interior Indian Affairs, <https://www.bia.gov/FAQs/index.htm>, accesat 25.08.2016.

care o făcea și folosirea lui *asiatic* în loc de *oriental*”⁵. Cuvântul părea că le conferă un caracter aparte și le atesta vechimea pe acele meleaguri. Mulți nativi au început să considere termenul *indian* ofensator, încărcat de o conotație negativă, cum se întâmpla cu *negru/negrotei* („Negro”) în cazul afro-americanilor. În parte, acest lucru se datorează filmelor despre Vestul Sălbatic, în care unii nativi erau prezentați ca sălbatici, barbari și nemiloși.

Alții, însă, l-au respins cu vehemență. Activist al tribului Lakota și fondator al Mișcării Indienilor Americani („American Indian Movement”), Russell Means afirma, în declarația cu titlul *Nu sunt un nativ-american, sunt un indian american* că detestă noua denumire, argumentând că aceasta este eticheta aplicată de guvernul american prizonierilor indigeni ai Statelor Unite, cu care nu s-ar putea identifica niciodată. De asemenea, adaugă el, indienii americani reprezintă singurul grup etnic în a cărui denumire cuvântul *american* este înaintea etniei (în engleză - „American Indian”): „am fost robiți ca Indieni Americani, am fost colonizați ca Indieni Americani și ne vom câștiga libertatea ca Indieni Americani și apoi ne vom putea numi cum vom dori.”⁶

Mai mult, la o conferință internațională a indienilor din America, care a avut loc la Geneva, în 1977, majoritatea a votat în favoarea păstrării lui „American Indian”, ca termen consacrat. Preferința s-a confirmat în 1995, prin sondajul de opinie⁷ realizat de Biroul de Recensământ în rândul populațiilor indigene: 49% au răspuns că preferă termenul „American Indian”, 37%, „Native American”, 3,6% preferă „alți termeni” și 5% nu au nicio preferință.

Și ghidurile stilistice ale limbii engleze recomandă folosirea primului termen istoric, însă îl acceptă ca sinonim și pe cel apărut în secolul trecut. De pildă, „The American Heritage Book of English Usage”⁸, în capitolul *Names and Labels* („Nume și etichete”), susține păstrarea vechiului termen, însă nu exclude noua denumire. „Penguin Dictionary of American English Usage and Style”⁹ propune aceeași abordare, iar celelalte lucrări de gen le consideră sinonime,

fără nicio încărcătură sau conotație negativă, cum se întâmplă cu „negro” și „black”, unde primul a devenit, în timp, o adresare ofensatoare.

Disputa terminologică ar lua sfârșit dacă în loc de *nativ* sau *indian* s-ar folosi numele tribului sau al populației din care persoana face parte. Christina Berry, membră a populației Cherokee, fondatoarea site-ului *allthingscherokee.com*, recomandă această abordare, argumentând că popoarele indigene din America de Nord sunt extrem de diverse și eterogene: „Numindu-i pe toți *nativi* sau *indieni* ar fi ca și cum am numi, atât românii, cât și irlandezii, europeni.”¹⁰ Argumentul diversității (există 567 de triburi amerindiene și ale nativilor din Alaska recunoscute federal în Statele Unite¹¹) este susținut de majoritatea cercetătorilor din domeniu¹², însă multora (mai ales celor care privesc din exterior) le este dificil să perceapă diferențele dintre un indian Apache și unul Zuni, sau dintre un indian Cherokee și unul Choctaw ș.a., incluzându-i pe toți în categoria băștinașilor nord-americani. Diferențele de adresare se bazează pe distincția endogen - exogen. Termenul endogen este cel adoptat în interiorul grupului, pe când cel exogen se atribuie de către cei care nu aparțin grupului. Un exemplu de dihotomie terminologică de acest tip face referire la popoarele indigene din extrema nordică, numiți multă vreme *eschimoși* (în lb. abnaki, „cei care mănâncă carne crudă”), mai ales de către cei care nu aparțin acestor populații. Termenul endogen folosit de nativi este *inuiți* (în traducere, „oameni”)¹³.

Un răspuns fără echivoc este dificil de oferit în contextul unei terminologii care se modifică și se adaptează pe zi ce trece. Societatea actuală pune, din păcate, mare preț pe etichetă, chiar dacă există numeroase campanii care condamnă rasismul și diferențele sociale dintre oameni. În final, ceea ce contează cu adevărat este, după cum subliniază și Christina Berry, nu termenul folosit, ci intenția interlocutorului, întrucât în zilele noastre tonul ofensator este deseori pus la adăpost de un aparent pretext umoristic. Cu toate acestea, nu poate fi contestat faptul că etnia confirmă originile și menține unitatea și unicitatea unui grup în diversitatea populațiilor lumii.

⁵ Borgna Brunner, „American Indian versus Native American”, <http://www.infoplease.com/spot/aihmterms.html>, accesat 18.08.2015.

⁶ Dennis Gaffney, „American Indian or Native American”, (24.04.2006), http://www.pbs.org/wgbh/roadshow/fts/bismarck_200504A16.html, accesat 20.08.2016.

⁷ Borgna Brunner, „American Indian versus Native American”, <http://www.infoplease.com/spot/aihmterms.html>, accesat 18.08.2015.

⁸ *The American Heritage Book of English Usage - A Practical and Authoritative Guide to Contemporary English*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1996, „Names and Labels: Social, Racial, and Ethnic Terms: Indian”.

⁹ Paul W. Lovinger, *Penguin Dictionary of American English Usage and Style*, Penguin Reference (Penguin Group), New York, 2002 (eBook), p. 353-354.

¹⁰ Berry, Christina, *What's in a Name?: Indians and Political Correctness* (All Things Cherokee, 2009), http://www.allthingscherokee.com/articles_culture_events_070101.html, accesat 30.08.2016.

¹¹ US Department of the Interior Indian Affairs, <https://www.bia.gov/index.htm>, accesat 03.09.2016.

¹² Stith Thompson, Franz Boas, Alan Dundes ș.a.

¹³ Dan Grigorescu, *La nord de Rio Grande*, Editura Meridiane, 1985, p. 342.

În satul din Dobrogea, e rost de Dragoste!

■ Bianca FOLESCU

Sunt semne de primăvară în satul Vișina din Podișul Dobrogean! Primii ghiocei au ieșit cu timiditate de sub frunzișul putred eliberat de sub zăpadă.

Dangătul clopotelor bisericii ne anunță că suntem în „Săptămâna Brânzei”, pregătitoare de altfel a intrării în Postul Paștelui. Baba Rada pregătește cele cuvenite pentru pomenirea morților, în apropiata zi a „Moșilor de Iarnă”.

În altă parte a satului, tinerii așteaptă cu nerăbdare ” Dragobetele” (24 februarie), cunoscut în popor ca protector și aducător de iubire în suflete și case.

Fete și băieți vor îmbrăca cele mai bune haine de sărbătoare și vor pleca către pădurea din apropiere să culeagă flori de primăvară.

Fetele vor topi zăpada rămasă și vor folosi apa peste an pentru înfrumusețare și descântece de dragoste. Băieții vor lega frății de cruce și nu vor supăra fetele ca să nu le meargă rău tot anul.

E timpul ca păsările să își construiască cuiburile și să-și înceapă împreunarea toate viețuitoarele.

În satul din Dobrogea, e rost de Dragoste!

Se spune că cine va lucra de Dragobete va cânta ca toate păsările.

E o vorba veche: ” Dragobetele sărută fetele”...Ce fericită va fi Stanca, cea mai mândră fată din sat, dacă la sfârșitul zilei va primi de la frumosul Stoian o sărutare, drept promisiune de logodnă!

În Duminica Lăsatului de Sec se face ultima petrecere. Se pregătesc „Focurile de Olării”, sau cum le spun cei din sat „Urăriile”, în jurul cărora se adună, după cum se înțeleg, nașii cu finii, prietenii și vecinii, tineri și bătrâni, iar prin voia lor bună din jurul focului, alungă iarna.

Ca o promisiune se apropie și „ Mărțișorul”, aceea a vechiului către nou, a deznădejdei către speranță, a iernii către primăvară.

1 Martie sau începutul „Babelor” se poartă cu fir împletit, în alb cu roșu. Nu lipsește sătenilor această amuletă tradițională în toată luna.

Mai mult decât atât, firul se prinde la streășina casei și la animalele din gospodărie. Când Martie se încheie, firele se adună și se așează într-un singur pom din gospodărie. Se spune că Rândunica, cunoscută ca fiind o pasăre aducătoare de noroc, va veni să își clădească cuibul din pământ, paie și ațele de mărțișor, iar Omul va avea parte de noroc tot anul.

E timpul unui nou început la Vișina!

O publicație necunoscută - *Grecia Nouă*

■ Aurelia LĂPUȘAN

La 11 februarie 1911, în satul Vișoara, comuna Cobadin, se naștea scriitorul, publicistul și traducătorul Pericle Martinescu. Absolvent al Facultății de litere și filozofie din București debutează cu proză în revista *Floarea de foc* și cu o cronică despre Jean Cocteau în revista *Ulise*, după care se consacră eseului literar, și publică în principalele reviste ale timpului: *Vremea*, *România literară*, *Viața literară*, *Reporter*, *Familia*, *România literară*. A mai publicat la revistele *Meridian* și *Reporter*. În 1941 devine membru al Societății Scriitorilor Români. Între 1942-1944 face parte din conducerea publicației *Dacia rediviva*. În, 1944, la Cîmpulung-Muscel, scoate revista de divertisment literar *1944*. Împreună cu Vlaicu Bîrna, C. N. Negoită și Rainer Biemel realizează cotidianul *Câmpia Libertății* (din care au apărut numai patru numere). După 1944 a colaborat la *Lumea* (direcția G. Călinescu), *Flacăra*, *Viața românească*, *Contemporanul*, *Gazeta literară*, *Tribuna*, *Steaua*, *Secolul 20*. Aproape zece ani a fost secretar de presă la Direcția Presei, iar pentru puțin timp a ocupat postul de secretar de redacție la revista *Căluza bibliotecarului*. Moare la București, la 20 decembrie 2005.

"CA SĂ-MI ȚIN MÂNA"

Într-unul din interviurile luate lui Pericle Martinescu și publicate în *Lecția de iubire*¹, scriitorul-publicist preciza: "Și, apropo de asta, să-ți răspund la întrebarea ce mi-o pui în legătură cu gazeta *Grecia nouă*, la care am colaborat prin 1945-1946. Era un săptămânal bilingv la care mă dusesse un prieten al meu (grec) ca să scriu, într-o vreme când mă abțineam din toate puterile să scriu la gazetele „democrate” (comuniste) ce apăreau atunci și care îmi făceau o curte asiduă. Ca să-mi „țin” mâna și ca să am un contact cu litera tipărită (viciu ce-mi intrase în sânge), m-am lăsat „sedus” și am devenit colaborator la *Grecia nouă*. Făceam, în fiecare număr, un fel de afinități cu grupul redacțional respectiv, condus de Cleo Tsurkis, consilier de presă la Legația greacă. Era un refugiu și în același timp o modalitate de a mă afla în treabă, dincolo de marea presă românească, ce mă aștepta dar nu mă ispitea cu nimic în acele momente de „epurări” și „adeziuni” forțate. Jocul n-a ținut mult, vreun an și ceva, căci până la urmă s-a înțeles ce-i cu mine și am fost scos definitiv din circulație. Singura posibilitate de a-mi satisface „viciul” de a scrie a rămas jurnalul intim, căruia m-am și consacrat, după cum se vede din volumul „7 ani cât 70” (1948-1954) apărut nu demult (în 1997)."

Revista *Grecia Nouă* - Organ al coloniilor grecești din România - este un periodic bilingv, a

Poetul grec Anton Mistakidis, traducătorul lui Eminescu în limba elenă, și scriitorul dobrogean Pericle Martinescu

cărui redacție s-a aflat, în perioada 1944 - 1946, în București, b-dul Constantin Brâncoveanu nr.34, et.2. Se pare că periodicul *Grecia Nouă* apărea săptămânal și avea patru pagini: două scrise în românește și două scrise în limba greacă.

În cei doi ani de existență a publicației, Pericle Martinescu a semnat peste 20 de articole. Este cunoscută dragostea scriitorului pentru poporul elen, fapt rezultat atât din vizitele în Grecia, cât și din corespondența cu bunul său prieten Nikos Kazantzakis². Cu toate acestea, însă, revista nu apare menționată în fișa publicistică a scriitorului, ceea ce face ca această descoperire să fie una de o deosebită importanță.

¹ Aurelia Lăpușan, *Lecția de iubire. Corespondență cu scriitorul Pericle Martinescu*, Editura Ex Ponto, 2009, p.125.

² Nikos Kazantzakis (greacă: Νίκος Καζαντζάκης) (n. 18 februarie 1883, Heraklion - d. 26 octombrie 1957, Freiburg) este un autor grec care a scris de-a lungul vieții sale poeme, romane, eseuri, și cărți de călătorii. Probabil cel mai important și cel mai tradus scriitor grec al secolului XX. A devenit cunoscut în 1964 când a fost lansat filmul *Zorba grecul*, bazat pe romanul cu același nume scris de acesta.

Pericle Martinescu în locuința sa
din Bucureștii Noi

Primul articol este semnat la 17 decembrie 1944 sub titlul Două popoare prietene³. În jurnalul intermitent, publicat în 2001⁴ ziua de 17 decembrie 1944 este evocată fără a fi menționat și acest eveniment: apariția publicației și a articolului. Nici în zilele precedente, nici după, nu scrie nimic. Doar în 19 decembrie scrie fără legătură cu articolul citat: "Un aspect specific al zilelor de față îl constituie forma în care apar ziarele la București. În câte 2 pagini(o singură foaie) cu știrile îngrămădite în prima pagină, iar pagina a doua rezervată reportajelor și reclamelor, cât mai pot fi băgate.(...)Criza de hârtie e acută. Ea se datorește lipsei de combustibil pentru fabrica de hârtie de la Bușteni."

Ce scria Pericle Martinescu la 17 decembrie 1944 sub titlul Două popoare prietene: "Numai cine n-a fost niciodată în Grecia nu cunoaște marea afecțiune pe care poporul grec o nutrește pentru poporul român. Oriunde te-ai afla, în Atena, în Peloponez, în Ciclade, sau în nordul Greciei, peste tot întâlnești oameni care la simpla veste că ești român, sunt în stare să te îmbrățișeze cu o exuberanță aproape copilărească.

Am străbătut multe drumuri în Grecia și am avut ocazia să mă conving peste tot de sincera, de autentică prietenie pe care poporul grec o poartă poporului român. De obicei, între popoare există o prietenie mai mult convențională, derivată din tratate și lozinci de propagandă; nu de această natură este prietenia poporului grec față de noi.

La rândul nostru, noi, românii, cultivăm pentru Grecia nu numai admirația care se impune în fața acestei străvechi și glorioase națiuni, dar și simpatia pentru un popor cu care, din multe puncte de

vedere, ne simțim strâns legați.⁵

Scriitorul fusese în Grecia în 1937 într-o călătorie de 40 de zile însoțit de Anton Mistakidis.⁶

Dar ce se petrecea în Grecia în acel sumbru sfârșit de război? Aflăm tot din Jurnalul scriitorului: "31 decembrie. Se sfârșește 1945! An bogat în evenimente, în probleme și discuții, în nedumeriri și îngrijorări. Anul victoriei - dar încă nu Anul Păcii definitive. Poate anul Victoriei pentru alte popoare și națiuni, dar nu încă pentru noi, românii. Nu ne putem încă bucura cu adevărat de un regim de pace, căci avem aici trupe străine, avem probleme ce trebuie rezolvate la Conferința păcii, și alte multe de făcut.(...) În țările eliberate, ca Grecia, erau lupte politice interne ce ajunseseră până la războiul civil. Winston Churchill se dusesse în ziua de Crăciun la Atena ca să-i liniștească pe greci."⁷

Făcând o recapitulare a anului 1945 așa cum îl parcusese scriitorul, scrie "Și astfel 1945 s-a încheiat. Personal nu m-am ales cu nimic din acest an. N-am scris nici o pagină de literatură, am publicat doar câteva articole la *Grecia Nouă*, mai mult ca să-mi "țin mâna". Am evitat contactul cu publicațiile "progresiste"(care mă așteaptă să intru în rândul lor).

Istoricii precizează că la începutul lunii decembrie 1944, forțele armate controlate de către comuniști au intrat în conflict armat cu armata britanică. Acesta este cunoscut azi ca Insurecția de la Atena. De fapt prima confruntare cu substrat ideologic între acestea și britanici a pornit pe 6 decembrie 1944 și a durat până la 11 ianuarie 1945 când, printr-un armistițiu, acest preludiu la războiul civil grec s-a încheiat cu victoria armatei britanice, și cu capitularea, la 12 februarie 1945, a forțelor ELAS. Armistițiul încheiat între cele două tabere beligerante a fost ratificat prin Tratatul de la Varkiza, din 12 februarie 1945.

6 mai 1945 Gânduri de Paște

Au trecut șase ani de zile de când omenirea n-a mai putut serba ziua de Paște în spiritul și liniștea tradițională a acestei sărbători a Învierii și a Primăverii. Bucuria așteptării acestei zile însorite a fost, în acești ani, tulburată mereu de zgomotul armelor, de goana cotropitorilor, de știrile care anunțau prăbușirea popoarelor și înglodirea lor în sânge, de spaimile ce cuprinseseră bieteile inimi omenesti neputincioase în fata puhoaielor nemiloase de fier ale armatelor fasciste și hitleriste.

⁵ Grecia Nouă, seria II, anul I, nr.7

⁶ Pericle Martinescu, Jurnal intermitent, Constanța, Editura Ex Ponto, 2001, p.107.

⁷ Pericle Martinescu, Jurnal intermitent, Constanța, Editura Ex Ponto, 2001,p.33.

³ Grecia Nouă seria II, anul I, nr.7, 17 decembrie 1944.

⁴ Pericle Martinescu, Jurnal intermitent, Constanța, Editura Ex Ponto, 2001, p.23.

Grația idilică și poezia bucolică a sărbătorilor pascale au fost întunecate de fumul exploziilor și de cicatricea ruinelor ce împânzeau pământul. Au trecut șase ani de când omenirea așteaptă, primăvară după primăvară, ivirea porumbiței albe a păcii, sperând în fiecare an că ea va veni odată cu sărbătoarea luminoasă a Paștelui. Șase ani!...⁸

Crăciun 1938 – 1945

Din anul 1938, tradiționala și feerica sărbătoare a nașterii Domnului n-a mai fost petrecută cu liniște și cu bucuria vremurilor bune. Oamenii au fost îngrijorați: apăsați de spectrul amenințărilor războiului, de teama surprizelor ce vor veni din aer și de tristețea căminurilor din care lipsea, părinți, copii, și rude apropiate plecați undeva pe zonele militare.

Dacă ne întoarcem cu gândul înapoi, la căminul ultimilor 6 ani vom constata că în acești ani marea zi creștinească pe care o serbăm azi cu mai puține griji a fost tulburată de evenimente grave ce pluteau peste tot în aer, de la un capăt la altul al lumii. Astfel, Crăciunul din 1939 l-am petrecut într-o atmosferă de neliniște și teamă. Războiul începuse. Armatele franceze stăteau de-a lungul liniei Maginot, în fața armatelor hitleriste. [...]

Crăciunul din 1940 a fost și mai trist. Franța fusese invadată, războiul în occident se desfășura în mod crâncen.

Crăciunul din 1941 a găsit lumea într-o stare și mai tristă. Europa fusese ocupată aproape în întregime de naziști. Grecia, ca și România ca și celelalte țări ale Europei de răsărit se află sub dominația cizmei naziste. Hitler era în apogeul puterii lui și amenința Moscova.

Crăciunul din 1942 venea după ofensiva sovietică de la Stalingrad, sarbordarea flotei franceze de la Toulon, anunța astfel începutul victoriei aliaților.

Crăciunul din 1943 venea după capitularea Italiei și în plină desfășurare a ofensivei aliaților pe toate fronturile de vest și est, în sud și nord. Sfârșitul se apropia.

Crăciunul din 1944 a fost serbat în libertate de toate țările din Europa. Germania rezista însă. Războiul nu se terminase. Viața era grea, plină de probleme economice grave ce-și căutau soluționări grabnice.

În sfârșit, Crăciunul de anul acesta, 1945, este cel dintâi serbat în pace, fără camuflaj, fără alarme, după șase ani de zile. E un Crăciun liber, dar încă nu complet lipsit de preocupările vindecării rănilor produse de război.⁹

20 ianuarie 1946. După 25 de ani

În primul său discurs rostit săptămâna aceasta la conferința Adunării generale a Organizației Națiunilor Unite, D.James Byrnes, ministrul de externe al Statelor Unite, și-a exprimat convingerea că actuala organizație mondială a popoarelor va realiza cu mult succes ceea ce fosta Ligă a Națiunilor n-a izbutit să înfăptuiască în cursul existenței ei. După 25 de ani de experiență, a spus Byrnes, astăzi popoarele sunt mai hotărâte decât oricând să realizeze marea colaborare dintre ele și să îndrepte cursul omenirii pe un făgaș nou, pașnic și prosper.

Această misiune revine, după părerea tuturor conducătorilor de azi, ai mulțimilor, numai ONU-lui. Această organizație nu mai este, a spus tot Byrnes, un pion incert de colaborare, ci o realitate vie și eficientă. [...]

Dar după 25 de ani de la apariția acestei idei, lumea are astăzi motive să fie mai optimistă, și însăși ONU dă dovadă prin evoluția dezbaterilor de la prima ei sesiune că acest sfert de veac nu s-a scurs în zadar ba a fost chiar necesar pentru bunul mers al lucrărilor actuale.¹⁰

17 februarie 1946

Pasiunea politică a poporului grec

Evenimentele din Grecia, cu marile repersuri pe care le produc ele în lumea internațională, constituiesc astăzi un obiect de discuție al tuturor cercurilor de presă și al reprezentanților politici de peste tot. Mai ales dezbaterile aprinse care au avut loc recent în Consiliul de Securitate al ONU, au pus pe plan și mai actual frământările politice din această țară.

Unii socot că frământările actuale din Grecia sunt simptomele unor stări de lucruri provocate de ultimul război, care s-a abătut asupra micii, dar eroicei țări cu o cruzime nemiloasă. Alții, cunoscând tot atât de puțin structura suflătoare a poporului grec, cred că toate tulburările din Grecia sunt de proveniență recentă și strâns legate de anumite situații politice nelămurite încă de acolo.

Și unii și alții se înșeală. Comentatorii de astăzi ai situației din Grecia nu cunosc deloc caracterul acestui popor sau au uitat cu desăvârșire că poporul elen, în toată istoria lui milenară, antică și modernă, s-a caracterizat printr-o violentă pasiune politică. Această pasiune a ajuns până acolo încât nu numai astăzi dar și în trecut, în familii grecești existau dispute aprinse pe chestiuni politice care duceau de cele mai multe ori la desmembrarea familiei.¹¹

⁸ Grecia Nouă, Seria II, Anul II, Nr.27

⁹ Grecia Nouă, seria II, anul II, nr.59

¹⁰ Grecia Nouă, seria II, anul II, nr.63

¹¹ Grecia Nouă, seria II, anul II, nr.67

24 martie 1946. Amintiri comune

Aniversarea independenței Greciei nu poate lăsa niciodată indiferent poporul român. În lupta pentru câștigarea libertății naționale a poporului de la poalele Acropolei ateniene a participat într-o măsură indirectă poate, dar incontestabilă, și poporul de la poalele Carpaților și gurile Dunării. Ambele popoare au fost însuflețite la un moment dat de același ideal: eliberarea de sub jugul otoman; s-a vărsat sânge și de o parte și de alta pentru aceeași cauză: independența națională. În necropola de la Drăgășani – nume atât de scump pentru istoria Greciei moderne – se afla, alături de osemintele soldaților din armata de la Ipsilanti, și oseminte ale multor panduri din oastea populară a lui Tudor Vladimirescu.

Interpretările mai noi ale revoluției de la 1821 arată aceasta în mod limpede și peremptoriu. Revoluția de la 1821 a lui Tudor Vladimirescu s-a declanșat în momentul când mișcarea eteristă a lui Ipsilanti dăduse semnalul de atac. Această revoluție, după cum arată documentele, a fost organizată într-o strânsă colaborare cu revoluționarii greci și Tudor însuși pare a fi fost un membru marcant al Eteriei.

Că până la urmă neînțelegerile dintre cei doi conducători au ajuns la un conflict personal, încheiat cu episodul dramatic de la Târgoviște, aceasta nu face decât să confirme teza comunității de idealuri dintre cele două popoare.

Căci, dacă Tudor Vladimirescu a fost exterminat de Ipsilanti, faptul se datorește lipsei de tact politic al căpeteniei pandurilor care, pentru a-și salva poziția de la București, încercase să facă un compromis cu turcii, dictat de anumite principii de oportunitate.

În realitate, pandurii săi, neînțelegând această atitudine a căpeteniei lor și crezând că e vorba de o trădare în fața Porții, s-au desolidarizat de Tudor, continuând să lupte mai departe, alături de armata eteristă, împotriva turcilor, până la deznodământul fatal de la Drăgășani. În felul acesta, începutul revoluției grecești s-a acutizat în 1821, pe teritoriul românesc.¹²

12 mai 1946 Bilanțul unui an de pace

În ziua de 9 mai 1946 întreaga Europă a sărbătorit împlinirea unui an de la încetarea războiului prin capitularea definitivă a Germaniei hitleriste.

Primul an al eliberării s-a desfășurat atât în continentul nostru cât și în restul lumii sub apăsarea problemelor numeroase și grele ce trebuiau rezolvate după război. Rănilor produse de agresiunea hitleristă împotriva popoarelor pașnice au fost atât

de adânci, încât vindecarea lor cere timp îndelungat, iar factorii responsabili ai Victoriei și ai Păcii actuale nu și-au precupețit nici o clipă osteneală pentru a accelera lucrările pe tărâm material și pe tărâm spiritual pentru redresarea economică și morală a lumii. [...]

Evident, sunt încă foarte multe probleme și foarte spinoase de rezolvat, atât în domeniul politic, cât și în cel economic, dar se poate spune cu certitudine că în acest prim an de pace, lumea a respirat ușurată, după un război cumplit de șase ani, ca și când ar fi intrat într-o primăvară promițătoare după o iarnă întunecoasă și plină de privațiuni.

Lumea nu este încă liniștită. Problema păcii cere un efort serios pentru limpezirea lor, iar leziunile au fost prea mari ca să fie lecuite dintr-o dată. Astfel că, la aniversarea de un an de la Victorie, bilanțul realizărilor acestui an, care arată multe înfăptuiri, el indică însă și multe opere ce sunt în curs de realizare.¹³

2 iunie 1946. Retragera trupelor de ocupație
Probleme internaționale

O problemă despre care se vorbește mult în momentul de față în presa internațională și chiar în conferințele reprezentanților diplomați ai marilor puteri, este aceea a retragerii trupelor de ocupație din diferite țări.

După cum se știe, războiul a provocat mari deplasări de element uman, atât în rândurile populației civile, cât și mai ales în rândul forțelor militare. Sute de mii și chiar milioane de soldați aparținând diferitelor mari puteri care au câștigat războiul se află încă departe de pământul patriei lor, continuând să vegheze la menținerea ordinei și asigurării păcii în regiunile unde aceasta nu este definitiv restabilită. Cu toate că războiul s-a terminat de un an de zile, problema retragerii trupelor este totuși actuală și este menținută pe ordinea de zi a principalelor probleme ce trebuiesc rezolvate.

Retragerea trupelor nu se putea face dintr-o dată – cu atât mai mult cu cât tratatele de pace nici nu au fost semnate până în prezent – deoarece soluționarea acestei probleme depinde de o serie de împrejurări locale și internaționale pe care le pune stadiul trecerii de la epoca de război la epoca de pace. În primul rând restabilirea ordinei în țările care au fost puternic zguduite de cataclismul nazist, impune prezența trupelor de ocupație în multe regiuni. În al doilea rând refacerea țărilor, atât a celor învinse cât și a celor învingătoare, impune deasemeni menținerea trupelor de ocupație.¹⁴

¹³ Grecia Nouă, seria II, anul II, nr.79

¹⁴ Grecia Nouă, seria II, anul II, nr.82

¹² Grecia Nouă, seria II, anul II, nr.72

După ploaie, căpeneag (chepeneag)

Ioan ADAM

Și Țichindeal, „gură de aur”, și Pann, „finul Pepelii, cel isteț ca un proverb” (amândoi elogiați de Eminescu în *Epigonii*) consemnează un dicton pe care azi par să-l înțeleagă mai ales filologii: **După ploaie, căpeneag!** Dacă – grație multelor reeditări – *Povestea Vorbiei* e, de bine, de rău, cunoscută și generațiilor din urmă, *Fabulele moralnice*, „culease” și „pre limba românească întocmite de [Dimitrie Țichindeal] Parohul Becicherecului Mic și al Shoalelor preparande românești din Aradul vechi”, sunt categoric neștiute de ultimele promoții de cititori. Din 1814, când apărea ediția princeps la tipografia „Universității crăești din Peșta”, și până azi, „învățăturile filosoficești și politicești” strecurate de Țichindeal în fabule au fost publicate doar de patru ori. Versificația pedestră și limba neformată stânenesc buna lor înțelegere. Dar sensul dat zicalei de fabulistul bănățean e identic cu cel avut în vedere de Anton Pann. **După ploaie, căpeneag!** (în unele regiuni ale țării circulă varianta **chepeneag**) pune în termeni populari chestiunea oportunității. Fiecare lucru trebuie făcut la timpul său. Morala strecurată e, așadar, „nu lăsa pe mâine ce poți face azi”, căci trăim într-o lume schimbătoare și mâine s-ar putea să fie prea târziu. Ironia lui Anton Pann e mai mușcătoare decât a înaintașului său din Banat:

Omul îndărătnic/Ce apucă se usucă. Și

Toate d-a-ndaratele îi merg. Adică:

După ploaie, chepeneag. Și

După moarte, cal de ginere.¹

Comparația vrea să spună că așa cum mirelui mort nu-i mai e de folos calul primit drept zestre, tot așa chepeneagul (adică mantaua) e inutil după ce ploaia a trecut. E curios că la români veșmintele de toamnă și de iarnă au frecvent nume de proveniență străină. Pardesiul și paltonul, vorbe folosite de noi acum, derivă din *pardessus* și *paletot*, ambele cuvinte franțuzești. Străbunii foloseau termeni turcești și ungurești. Ipingscu, nemuritorul ipistat al lui Caragiale, trebuie să fi avut drept înaintaș un **ipingu**, adică un croitor de mantale, veșmânt căruia turcii îi ziceau *yapynğa*.² Ipinglele purtau îndeosebi ienicerii, corp de elită din armata sultanilor.

Căpeneagul (sau **chepeneagul**) e tot o manta. Prin Ardeal, Banat și la românii din Ungaria se folosea forma **căpeneag** când venea vorba de mantalele militarilor. Uniforma făcea atunci, ca și astăzi, impresie asupra frumoaselor timpului, care se topeau după eleganții husari. Un cântec popular ardelenesc, cules acum o sută și mai bine de ani de folcloristul Simeon C. Mândrescu și publicat în volumul *Literatură și obiceiuri populare din comuna Râpa de Jos; Comitatul Mureș-Turda*, e edificator pentru cultul uniformei printre române:

Toate mândrele-s betege

După cei cu căpenege

Numai mândra-i sănătoasă

Că-i **căpeneagu** acasă.

Etimonul cuvântului este maghiarul *köpenyeg* (care înseamnă **manta**). Ciudat e că ardelenii folosesc forma **căpeneag**, în timp ce muntenii și moldovenii utilizează varianta **chepeneag**, mult mai apropiată de fonetica maghiară.

Un chepeneag strălucitor poartă, când pleacă la încoronare, și eroul titular al nuvelei lui Odobescu **Mihnea Vodă cel Rău**:

Însă nu va mai fi aci asprul vânător cu cojoc de oaie. Azi Mihnea a-mbrăcat **chepeneag** de catifea roșie cu ceaprazuri și cu bumbi de aur, cioreci albi tiviti cu găitane de fir, cizme cu pinteni poleiți ș-un gugiuman de samur cu surguci de pietre scumpe.³

Odobescu își publica nuvela în volum în 1859. Doi ani mai târziu, în cântul al II-lea al **Mihaidei**, Heliade Rădulescu își prezenta eroul și suita lui războinică purtând o fastuoasă îmbrăcămintă similară:

Era-nvestiți cu toții ca-n zile de paradă:

Îmbrăcătura strâmtă, îngust găitanată,

Intra în cizme galbeni ce zornăia în pinteni.

Pieptare pe corp strânse în găitane late,

La căpătâi cu nasturi; pe umeri **chepenege**,

În copce d-argint prinse, cu fir de tort cusute,

Pe margini cu hârșie, lovea-ntr-o parte coapsa.⁴

Chepeneagul era deci o manta de gală în care strămoșii noștri arătau strălucitor. Din veșmânt de ceremonial domnesc el a devenit cu timpul haina de înșurătoare a flăcăilor. Prin Câmpia Burnasului se mai poartă și acum...

¹ Anton Pann, *Povestea Vorbiei*, Editura Minerva, 1975, p. 313.

² Proverbul invocat de Anton Pann în *Povestea Vorbiei* (v. *supra*, p...) e menționat de Iordache Golescu în forma „După ploaie vine și el cu iepângea”, fiind tâlcuit astfel: „să zice pentru cei ce nu vin la vreme, spre ajutor” (*Scrieri alese*, ed. cit., p. 256).

³ Alexandru Odobescu, *Pseudo-Cynegeticos*, Editura Eminescu, 1972, p. 11.

⁴ I. Heliade Rădulescu, *Opere*, I. Ediție critică de Vladimir Drimba. Cu un studiu introductiv de Al. Piru, col. Scriitori Români, Editura Pentru Literatură, București, 1967, p. 129.

Constănteanul Horia Roman despre Marcel Proust și Anton Bibescu

■ Aurelia LĂPUȘAN

La Roma apărea, în 1972, sub egida Societății academice *Daco romana*, secțiunea filologică, un articol-document scris în franceză, semnat de Horia Roman și intitulat: Opt pagini inedite scrise de Marcel Proust.

Documentul ne-a fost oferit de Laura Basso, una dintre nepoatele jurnalistului și scriitorului constăntean Horia Roman, trăitor în ultima parte a vieții sale în Italia, redactor șef al unei importante publicații, *Buletin european*.

Scrisoarea datată 27 august 1917 este adresată prințului Antoine Bibescu, completată cu desene de Nicolas Ciarletta.

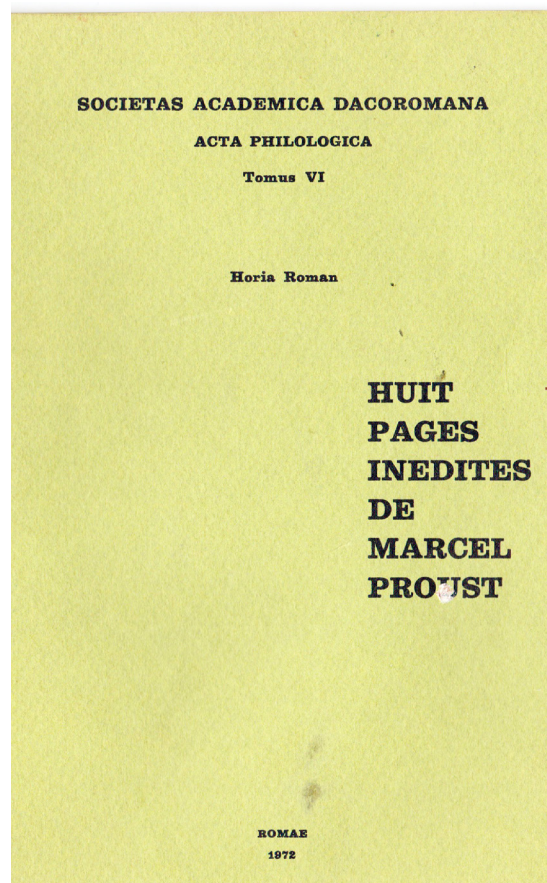
Studiul începe cu o scurtă prezentare a scriitorului Marcel Proust de la care au rămas peste 20.000 de scrisori, din care aproape 4000 au fost selecționate pentru a fi publicate și constituie o documentare prețioasă pentru cunoașterea personalității atât de complexe a autorului romanului fluviu *În căutarea timpului pierdut*.

Cele opt pagini inedite prezintă un interes istoric, literar și, mai presus de toate uman.

Scurtul comentariu al lui Horia Roman, apărut pentru prima dată în noiembrie 1971 în revista italiană *Dreapta* (La Dresta) se referă la românii de la Paris cu care Marcel Proust a întreținut relații de prietenie profunde și durabile.

În total au fost peste 200 de scrisori adresate de scriitorul francez lui Anton Bibescu și ele au constituit timp de 20 de ani una dintre principalele referințe ale exegezei proustiene, chiar dacă între timp au mai fost publicate alte sute de scrisori către alți destinatari. Toate sunt incluse în cele peste 20 de volume ale vastei corespondențe a lui Proust, îngrijite de profesorul american Philip Kolb.¹ Publicarea lor a însemnat o muncă titanică datorită volumului imens de scrisori, bilețele, cărți poștale în anumite epoci, mai ales când era bolnav la pat, Marcel Proust expedia zilnic mai multe misive

¹ Philip Kolb a publicat prima sa lucrare *La Correspondance de Marcel Proust: chronologie et commentaire critique*, în 1949, pentru care a primit premiul Academiei franceze doi ani mai târziu. Familia lui Proust îi încredințează apoi toată corespondența scriitorului francez astfel că primul volum al Corespondențelor va fi tipărit în 1971, cu ocazia centenarului nașterii lui Proust, cele 21 de volume însumând 10.000 de pagini reprezentând circa 5000 de scrisori expediate de scriitorul francez în perioada 1880-1922, terminându-se abia în 1993.

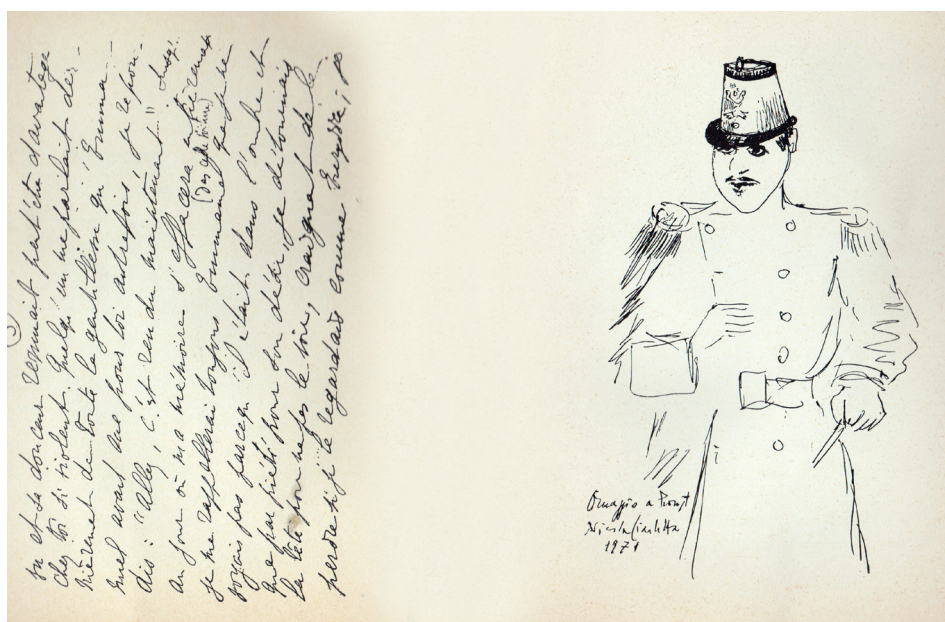
trecute prin mai multe mâini. Scrisul lui Proust este hieroglific, de cele mai multe ori scrisorile erau nedatate, făcând dificilă clasarea lor.

Despre Anton Bibescu profesorul american scria: "Desigur, Anton Bibescu nu avea temperament de arhivist. L-am cunoscut personal încât i-am păstrat amintirea unui om dintre cei mai simpatici, sinceri, rapizi, generos, unul căruia îi plăcea gluma".

Prietenia lui Marcel Proust cu intelectuali români, cu marea aristocrație aflată la Paris, este binecunoscută astăzi. Pianista Rachel Brâncoveanu, mama poetei Anna de Noailles, îl inspiră și îi oferă modelul unui personaj feminin din roman. Cu Hélène Suțu a purtat corespondență până la sfârșitul vieții și cu care se întâlnea la faimosul Hotel Ritz, unde prințesa ocupa un apartament. Pe George Enescu romancierul îl ascultase executând sonata lui Franck.

Marea prietenie a lui Marcel Proust a fost însă cu Anton Bibescu, pe care-l considera "una din inteligențele cele mai minunate pe care a avut ocazia să le cunoască" și cu fratele său Emmanuel. Bibeștii au reprezentat pentru el nu numai un mare prestigiu social care i-au alimentat snobismul, însă i-au stimulat și creația. Emmanuel Bibescu "l-a îndrumat pe Marcel Proust în domeniul artelor frumoase", după cum singur recunoaște.

Anton Bibescu era în 1904 atașat la Legația României de la Paris, apoi a fost transferat în același post la Londra, unde a dus o intensă luptă pentru cauza națională a românilor din Transilvania, direcție în care Marcel Proust l-a ajutat foarte mult. O mărturisește chiar diplomatul: "În Franța, cum era prieten cu Hébrard, directorul lui Temps, Nalech, directorul lui Journal des Débats, Calmette, directorul lui Figaro, articolele pe care i le trimiteam asupra României au apărut grație sprijinului său. În Anglia m-a ajutat să fac cunoscută cauza românească unor oameni care s-au legat cu folos de ea până în momentul în care pacea din 1919 fu semnată (Lordul Fitz Maurice, Wickham Steed, Seton Watson etc.). Marcel Proust și cu mine am întemeiat Comitetul pentru apărarea

Fragment din scrisoarea lui Marcel Proust către Anton Bibescu alături de un desen semnat de Nicolas Ciarletta

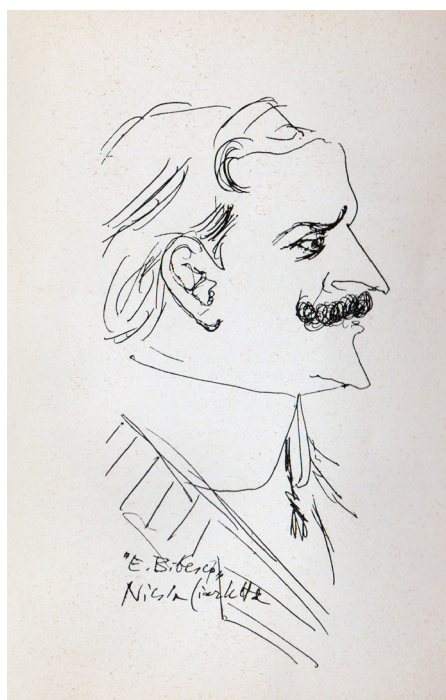
raselor asuprite din Ungaria, a cărei hârtie de scrisori am găsit-o: Comité pour la défeuse des races opprimées de Hongrie... Câte scrisori a scris el directorilor ziarelor Figaro, Temps, Journal de Débats, ca să fie publicate aceste "corespondențe", care vor lumina opinia publică asupra realității românești!"²

Textul-prezentare semnat de Horia Roman se referă la relațiile scriitorului Marcel Proust cu românii, așa cum rezultă dintr-o corespondență necunoscută mai bine de jumătate de secol. Ea poartă și o notă de culoare și de emoție completând marele mozaic elaborat de principesa Martha Bibescu și de prințul Anton Bibescu prin publicarea scrisorilor proustiene. (La bal cu Marcel Proust, Gallimard, 1928, și Scrisori ale lui Proust către Bibescu, Clairefontaine, 1949).

În aceste două opere nu se regăsește și scrisoarea pe care constănțeanul Horia Roman o publică în facsimil, ci doar câteva fragmente și citate reproduse probabil din memorie.

Este deci o scrisoare inedită de la Proust, scrie Horia Roman, toată vibrând de o sensibilitate delicată și profundă, care prin reproducere se constituie într-un omagiu adus unuia dintre cei mai mari scriitori europeni ai acestui secol, în lumea occidentală.

În numărul următor vom publica textul integral al scrisorii.

² O excelentă lucrare despre Marcel Proust și românii a fost editată de Cornelia Ștefănescu sub titlul Destinul unei întâlniri. Marcel Proust și românii, 2001. http://www.romlit.ro/marcel_proust_i_romanii

Minimalismul valoros - Andreas Gursky

■ Iulia PANĂ

Andreas Gursky este un fotograf german cu cea mai mare cotă pe piața artei fotografice, profesor la Academia de Artă din Dusseldorf, Germania. Peisajele sale largi și fotografiile de arhitectură în format mare, un mod de fotografare neobișnuit la începuturile carierei lui, i-au adus consacrarea.

Folosind puncte de stație foarte înalte cu imagini extrem de vaste stilul lui Andreas Gursky este recognoscibil în orice expoziție.

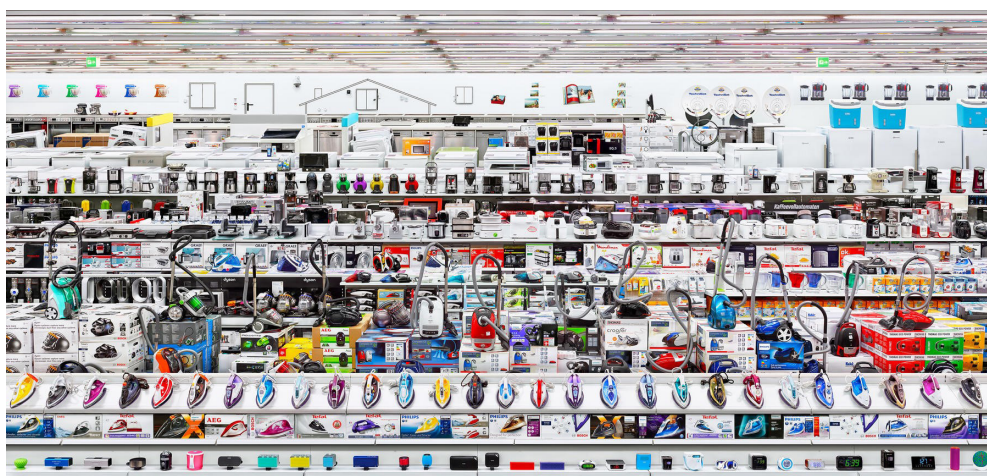
Gursky s-a născut în Leipzig, fosta Germanie de Est în 1955. Familia sa s-a mutat în Germania de Vest, trecând la Essen și apoi Düsseldorf până la sfârșitul anului 1957. Din 1978 până în 1981 a participat la Folkwangschule, Essen, unde se spune că ar fi studiat sub îndrumarea lui Otto Steinert un celebru fotograf-profesor și mentor al unei întregi generații de artiști fotografi, inițiator al unei grupări cu titlul *fotografia subiectivă*. Istoria însă contestă acest lucru, datorită faptului că Steinert a murit în 1978. Între 1981-1987 Gursky a frecventat cursurile Academiei din Düsseldorf, unde a beneficiat de o formare puternică și a fost influențat de profesorii

săi Hilla și Bernd Becher, doi fotografi cunoscuți pentru metoda lor distinctă, de a reda arhitectura și industria în fotografie. Gursky demonstrează o abordare la fel de metodică în propria sa fotografie pe o scară mai largă. Alte influențe notabile vin din partea fotografului britanic de peisaj John Davies și a lui Joel Sternfeld, un fotograf american de stradă.

Înainte de 1990, Gursky nu prelucra digital fotografiile sale. În anii care au urmat, Gursky a declarat sincer despre dependența sa de computere pentru a edita și îmbunătăți imaginile sale, peisaje foarte largi, în care elementul uman ocupă un foarte mic spațiu. Criticul Peter Schjeldahl, reprezentant al revistei The New Yorker, numea aceste fotografii "vaste", "împrăstiate", dar "literalmente de necrezut." În aceeași publicație, criticul Calvin Tomkins l-a descris pe Gursky ca fiind unul dintre cei "doi stăpâni" ai școlii "Düsseldorf".

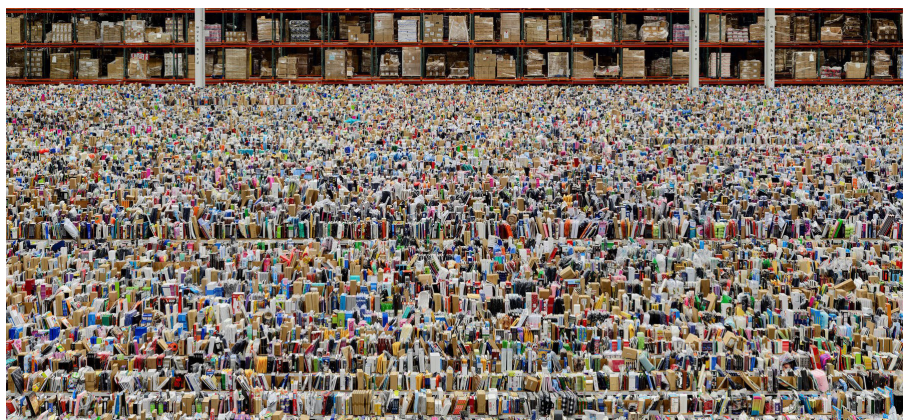
"Prima dată când am văzut fotografiile lui Andreas Gursky, am avut o senzație puternică de dezorientare în spațiu, că ceva se întâmplă cu mine. Panoramele puternic colorate și de scală foarte mari, unele până la 3 metri înălțime, aveau aura maiestuoasă a unor picturi în ulei din secolul XIX. Subiectul principal era lumea contemporană, natura și mediul urban văzut de la distanță," declara criticul Calvin Tomkins.

Perspectiva în multe dintre fotografiile lui Gursky este trasată dintr-un punct de vedere superior, un punct de stație aerian. Această poziție permite privitorului să observe scene care cuprind atât centrul cât și periferiile, care nu pot fi văzute în mod normal. Această perspectivă deosebită a fost legată de fenomenul de globalizare. Din punct de vedere visual Gursky este

Media Market 2016

atras de spațiile mari, înalte, anonime făcute de om, fațadele clădirilor pe timp de noapte, lobby-uri de birou, burse de valori, interioarele fabricilor comercianților cu amănuntul.

Amazon-2016

Într-o retrospectivă din 2001, Muzeul de Artă Modernă din New York a descris opera artistului ca fiind "o artă sofisticată de observație nestăpânită. Stilul Gursky este enigmatic și straniu. Nu există nici un pic de explicație sau o manipulare asupra lucrărilor. Fotografia lui este simplă.

Gursky a expus prima lucrare în Germania în 1985, iar apoi s-a extins în toată Europa. Prima sa expoziție individuală a avut loc la Galeria Johnen & Schöttle, Köln, în 1988. În 1998 a avut prima expoziție individuală în America, în Muzeul de Artă din Milwaukee, iar activitatea sa a fost subiectul unei retrospective organizate de către Muzeul de Artă Modernă din New York.

În 2001-2002 a făcut un tur global și a expus lucrări în muzeele naționale de arte din Madrid, Paris, Chicago. În 2008 a ținut un vernisaj în Stockholm, iar în 2009 în Vancouver. Anterior (2007-2008) luase parte la un turneu în Elveția, Munchen, Istanbul, Melbourne și Moscova.

Munca sa a fost expusă în vernisaje internaționale precum Foto-Trienala în Esslingen (1989 și 1995), Bienala de la Veneția (1990 și 2004) și Sidney (1996 și 2000).

Multe din lucrările lui Gursky se află în colecții private sau publice. Operele sale pot fi admirate de către public în Muzeul de Artă Modernă din New York; Muzeul Metropolitan de Artă din New York; Tate Modern din Londra, SFMOMA din San Francisco; Centrul Pompidou din Paris; Kunsthaus din Zürich. Alte fotografii se regăsesc în colecțiile particulare.

Cele mai multe din fotografiile lui Gursky sunt vândute în cadrul licitațiilor. Andreas Gursky a deținut până nu demult titlul de autor al celei mai bine vândute fotografii din lume. O fotografie cu fluviul Rin, făcută de el, a devenit cea mai scumpă fotografie din lume, vândută în 2011 la prețul de 4,34 de milioane de dolari, într-o licitație a casei Christie's, organizată la New York.

Rin II/
Rhein II

Fotografia realizată în 1999, intitulată „Rin II/ Rhein II”, era evaluată la o sumă între 2,5 și 3,5 milioane de dolari. Prețul de 4,34 de milioane de dolari include și comisionul plătit de cumpărător, care a rămas anonim.

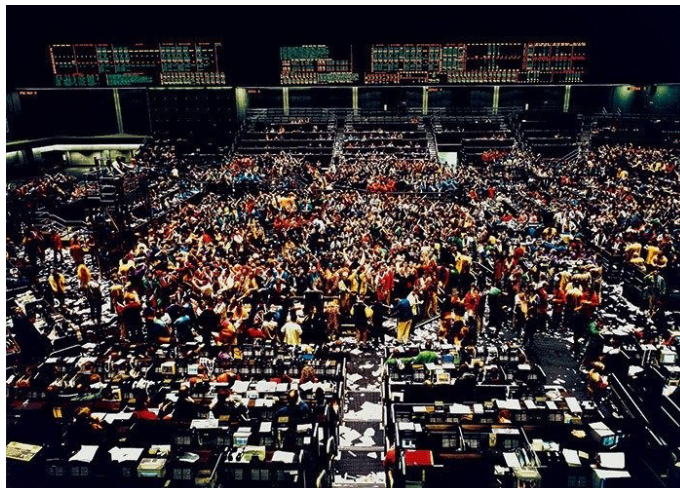
Lucrarea a fost inclusă în licitația de impresionism și artă modernă organizată de casa Christie's la New York.

Alte fotografii realizate de Gursky care se află în topul celor mai bine vândute fotografii din lume sunt:

„Kuwait, Stock Exchange II” 1.014.354 \$ (2008)

“Chicago Board of Trade”, \$2.355.597 (1997)

Artistul german este recunoscut pentru peisajele sale ample și anonime. “Poate încercă să ne facă să înțelegem că nu trăim doar într-o anumită clădire sau într-o anumită locație, ci să devenim conștienți de faptul că trăim pe o planetă care merge cu o viteză uriașă prin univers”, a spus Gursky despre lucrările lui.

Surse : Wikipedia
<http://www.andreasgursky.com>

Fotografia, pasiune de familie

■ Iulia PANĂ

Mirela și Tea Tatoi sunt absolvente ale clasei de artă fotografică a |Centrului Cultural Județean "Teodor Burada" Constanța. Mama și fiică, pasionate în aceeași măsură de fotografie, talentate și tenace în căutarea stilului propriu, Mirela și Tea sunt consecvente în drumul lor artistic, participând la numeroase expoziții și concursuri.

Anul acesta a debutat pentru cele două fotografe cu două premii II, la Concursul de arte vizuale E-visual Debut ediția a II-a, organizat de Școala Populară de Arte și Meserii "Tiberiu Brediceanu" Brașov.

Mirela Tatoi este absolventa Colegiului "Mircea cel Bătrân" și apoi a Facultății de Medicină Generală a Universității Ovidius Constanța, cu rezidențiat în medicina de familie. Așadar, o doctoriță îndrăgostită de artă în general și de fotografie și de confecționarea de bijuterii în mod particular.

În fotografie, peisajul, detalii din natură și portretul sunt principalele teme pe care le abordează, dar experimentează fotografia de produs cu multă imaginație, pentru propriile creații – bijuteriile.

Mirela Tatoi mi-a mărturisit că : "Fotografia este o fereastră prin care evaderez din realitatea mea către un tărâm virtual "

Mirela Tatoi - fotografia câștigătoare

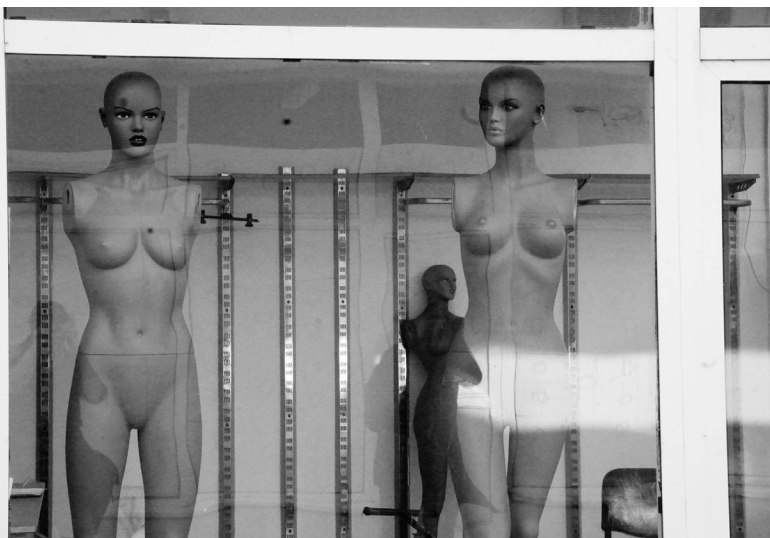
Tea Tatoi a început cursul de fotografie la 11 ani, elevă în clasa a V a a Școlii "B.P. Hașdeu" din Constanța, fiind excepția unei grupe de adulți fotografi, mulți dintre ei cu destulă experiență. În scurt timp Tea a demonstrat talent și imaginație, simț estetic foarte dezvoltat și mai ales o maturitate în tehnica fotografică. Umăr la umăr cu colegii ei Tea a fost unul dintre cursanții merituoși, multe din lucrările ei participând la expoziții de grup sau devenind afișele expozițiilor.

Acum Tea Tatoi experimentează pictura și desenul, având ca mentor pe artistul visual Anca Deaconu, pe care o uimește de asemenea cu imaginația și talentul său.

Tea Tatoi : "Apăsând butonul, aparatul mă transpune într-o lume pe care n-am mai văzut-o înainte ... fie colorată, fie secată de culoare. Fotografia mă ajută să transmit mesaje pe care nu le pot transmite prin vorbe."

Tea Tatoi - fotografia câștigătoare

Încă din timpul cursurilor de artă fotografică Tea a ales fotografia alb negru ca stil, dovedind un apetit pentru streetphotography și pentru fotocompozițiile geometrice.

Cu un ochi atent și iscoditor, Tea explorează spațiile urbanului în căutarea unei umbre sau a unei raze de lumină, precum un artist deja consacrat. Cu siguranță drumul ei în arta fotografică se deschide cu o minunată perspectivă.

foto: Mirela Tatoi

foto: Andreea Roșca